

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІГІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ПОЛІТЕКОНОМІЯ
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МАКРО- ТА МЕГАЕКОНОМІКИ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
до практичних занять
для студентів напряму підготовки
6.030507 «Маркетинг»
денної форми навчання

Обговорено і рекомендовано на
засіданні кафедри соціальної
економіки та ринкових
відносин
Протокол № 10 від 15.05.2014 р.

Чернігів ЧНТУ 2014

Політекономія. Змістовий модуль 3. Теоретичні основи макро- та мегаекономіки. Методичні вказівки до практичних занять для студентів для студентів напряму підготовки 6.030507 «Маркетинг» денної форми навчання / Укл.: Хоменко І.О., Жидок В.В., Царик І.М., Бабаченко Л.В. – Чернігів: ЧНТУ, 2014. –63 с.

Укладачі: Хоменко Інна Олександрівна, кандидат економічних наук, доцент
Жидок Вікторія Вікторівна, кандидат економічних наук
Царик Ірина Миколаївна, кандидат економічних наук, доцент
Бабаченко Лариса Валентинівна, асистент

Відповідальний за випуск: Жидок Вікторія Вікторівна, завідувач кафедри соціальної економіки та ринкових відносин, кандидат економічних наук

Рецензент: Ільчук Валерій Петрович, доктор економічних наук, професор кафедри фінансів Чернігівського державного технологічного університету

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
1 ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	5
2 ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	7
2.1 ЗАКОНОМІРНОСТІ ВІДТВОРЕННЯ СУСПІЛЬНОГО ВИРОБНИЦТВА	7
3.2 ЗАЙНЯТІСТЬ І ВІДТВОРЕННЯ РОБОЧОЇ СИЛИ	16
2.3 ФІНАНСОВО-КРЕДИТНА СИСТЕМА В РИНКОВІЙ ЕКОНОМІЦІ	27
2.4 ЕКОНОМІЧНІ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ	39
2.5 ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ГОСПОДАРСЬКОГО ЖИТТЯ ТА СВІТОВИЙ РИНОК	49
2.6 ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ФІНАНСІВ ТА СВІТОГОСПОДАРСЬКИХ ЗВ'ЯЗКІВ	54
3 ТЕМИ НАУКОВИХ ЕСЕ	61
ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ	62

ПЕРЕДМОВА

В основі викладання дисципліни «Основи економічної теорії» потрібна розробка єдиного підходу до ознайомлення студентів з кожною темою дисципліни. Для цього заздалегідь передбачається, які питання (перш за все, принципи) необхідно висвітлити в лекціях, а які доцільно винести для обговорення на семінарах. Навчальний посібник складається із наступних розділів: основи економічної теорії, принципи функціонування ринкової економіки, теоретичні основи макро- та мегаекономіки та розділу до самостійної роботи.

Методика організації навчального процесу вважає корисним використовувати на семінарах модульно-рейтинговий контроль економічних знань, тобто після закінчення вивчення конкретної теми. Здійснюється він шляхом проведення тестування і розв'язку задач студентами. У цьому посібнику скомпоновані різні види тестів, використання яких в навчальному процесі дозволяє найбільш повно оцінити рівень підготовки студентів з дисципліни "Економічна теорія". Запропоновані тестові завдання як закритої, так і відкритої форми: альтернативні тестові завдання; тестові завдання з простим множинним вибором; тест-завдання зі складним множинним вибором, побудовані за принципом порівняння і протиставлення; тестові завдання зі складним множинним вибором, побудовані за принципом запитань із множинними відповідями; тест – задачі; тестові завдання з відповідями, обмеженими кількістю пропущених слів, фраз (без запропонованих варіантів відповідей).

Дане видання повинно стати вагомим доробком в процесі аудиторного та самостійного вивчення і опрацювання тем дисципліни «Основи економічної теорії». Посібник складено таким чином, щоб проконтролювати засвоєння основних питань кожної теми курсу, термінів та понять, підкріплених тестовими завданнями та задачами. Крім того в посібнику представлена до виконання самостійна робота, яка включає опрацювання ряду завдань – вивчення закону вартості та його механізму і функцій; капітал і його складові частини; земельна рента і умови її виникнення. Це стане в нагоді також для студентів заочної форми навчання у яких більша частина часу відводиться на самостійне опрацювання матеріалу. Результати самостійної роботи студентів оцінюються окремо і враховуються на екзамені. Для більш поглибленого вивчення дисципліни пропонується тематика наукових есе. Відмінністю даного практикуму є те, що він являє собою методичний комплекс, мета якого – спрямування студентів до практичного і творчого засвоєння фундаментального курсу з основних розділів.

1 Тематичний план навчальної дисципліни

Змістовий модуль 3 Теоретичні основи макро- та мегаекономіки

Тема 1. Закономірності відтворення суспільного виробництва

Індивідуальне та суспільне відтворення. Підрозділи суспільного виробництва. Екстенсивний та інтенсивний способи відтворення. Відтворення і соціально-економічний прогрес. Основні пропорції відтворення. Нагромадження й споживання. Роль інвестицій. Характерні риси відтворювальних пропорцій в Україні. Реалізація сукупного продукту. Циклічність як загальна закономірність ринкової економіки. Економічний цикл і його фази. Матеріальна основа циклу. Теорія “Довгих хвиль” М.Д.Кондратьєва, її сучасне трактування. Кейнсіанські та некейнсіанські концепції циклу. Монетаризм і теорія “раціональних очікувань”.

Тема 2. Зайнятість і відтворення робочої сили

Зайнятість: сутність і форми. Теорії зайнятості. Повна зайнятість, виробничий потенціал і ефективність виробництва. Зайнятість та відтворення сукупної робочої сили. Специфіка формування вартості робочої сили в умовах НТР. Міжнародний поділ праці в умовах НТР. Інтернаціоналізація господарського життя і зміни в міжнародному поділі праці. Безробіття: суть, причини і форми. Засоби ліквідації безробіття. Неповна зайнятість та рівень безробіття. Причини неповної зайнятості. Види і форми безробіття. Проблеми повної зайнятості в умовах ринкової економіки. Державне регулювання зайнятості та його методи. Законодавство України про соціальний захист. Роль держави у відтворенні робочої сили. Закон зростання кваліфікації та професійної підготовки робочої сили. Проблеми зайнятості та відтворення робочої сили в Україні.

Тема 3. Фінансово-кредитна система в ринковій економіці

Суть і функції фінансів. Фінанси підприємств. Загальнодержавні фінанси. Державний бюджет. Структура доходів і витрат бюджету, проблеми їх збалансування. Суть та функції кредиту. Банківська система України. Роль фінансово-кредитної системи в підвищенні ефективності суспільного виробництва.

Тема 4. Економічні функції держави в умовах ринкової економіки

Історичні передумови і еволюція державного регулювання економіки. Економічні функції держави. Основні моделі державного регулювання економіки. Форми і методи регулювання економіки. Специфіка адміністративного та економічного інструментарію регулювання економіки з боку держави. види податків. Принципи побудови податкової системи. Функції податків. Фіскальна політика. Мета монетарної політики. Основні інструменти

монетарної політики держави. Зовнішньо – економічна політика держави. Інструменти зовнішньоторговельної політики. Основні напрямки зовнішньоторговельної політики. Соціальний захист населення та його показники в умовах ринку. Суть соціальної політики держави та форми її реалізації. Система соціальних гарантій в умовах ринкової економіки. Мінімальний і оптимальний споживчий бюджет. Економічне становище народу: порівняльна його характеристика в різних країнах. Крива Лоренца. Шляхи підвищення рівня життя в Україні.

Тема 5. Інтернаціоналізація господарського життя та світовий ринок

Світове господарство: поняття, основні етапи розвитку, еволюція становлення. Генезис світового господарства. Суспільний розподіл праці як чинник розвитку і становлення світового господарства. Поняття світового господарства. Міжнародні економічні відносини як система господарських відносин між різними країнами. Структура, види і форми реалізації міжнародних економічних відносин. Розвинуті країни з ринковою економікою. Країни, що розвиваються. Країни з перехідною економікою. Транснаціональні корпорації в світовому господарстві. Суть та основні риси транснаціональних корпорацій. Масштаби діяльності транснаціональних корпорацій на світовому ринку. Міжнародні валютно-фінансові і кредитні організації. МВФ і Всесвітній Банк. Міжнародний валютний фонд. Група організацій світового банку. ЄБРР. Суть світового ринку і його структура. Еволюція становлення світового ринку. Особливості функціонування світового ринку.

Тема 6. Глобалізація фінансів та світогосподарські зв'язки

Сутність та основні ознаки процесу глобалізації сучасного світового господарства. Міжнародне регулювання глобальних проблем. Міжнародні фінансові потоки. Причини виникнення та сутність глобальних проблем. Міжнародний рух капіталу. Види іноземних капіталовкладень. Система елементів міжнародного ринку капіталів і взаємозв'язків між ними. Міждержавне переливання капіталів. Фондові індекси. Міжнародна валюта. Формування валютного курсу. Номінальний і реальний валютні курси. Курс продавця і покупця. Пряме і непряме котирування. Міжнародна торгова та міжнародна резервна валюти. Валютні ринки та їх структура. Типи міжнародних розрахунків. Інкасова форма розрахунків. Акредитивна форма розрахунків.

2 ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

2.1 ЗАКОНОМІРНОСТІ ВІДТВОРЕННЯ СУСПІЛЬНОГО ВИРОБНИЦТВА

1. Індивідуальне та суспільне відтворення. Екстенсивний та інтенсивний типи відтворення.

- ✓ сутність і види економічного відтворення;
- ✓ відтворення всіх елементів економічної системи;
- ✓ індивідуальне та суспільне відтворення;
- ✓ екстенсивний та інтенсивний типи відтворення.

2. Відтворення і соціально-економічний прогрес. Основні пропорції відтворення.

- ✓ суть відтворення робочої сили;
- ✓ типи економічного відтворення;
- ✓ форми інтенсивного відтворення.

3. Нагромадження й споживання.

4. Економічний цикл і його фази. Теорія «довгих хвиль».

- ✓ сутність економічних циклів;
- ✓ види економічних циклів;
- ✓ фази середньострокового економічного циклу.

Питання для перевірки та аудиторного контролю знань

1. Поясніть зміст та сутність економічного відтворення. Які ви знаєте теорії економічного відтворення.

2. За якими показниками можна оцінити результати суспільного виробництва? В яких формах виступає суспільний продукт?

3. Охарактеризуйте проміжний, кінцевий, валовий продукт та додану вартість. Чому в процесі господарювання виникає проміжний продукт?

4. Чим відрізняються такі результати суспільного виробництва як товар, послуга, робота?

5. Охарактеризуйте структуру національного доходу. Як він обчислюється?

6. Що собою являє система національного рахівництва?

7. У чому сутність національного багатства? Національний дохід і національне багатство – поясніть різницю між цими категоріями.

8. З яких фаз складається економічний цикл? Розкрийте сутність кожного з них?

9. На вашу думку, що розподіляється нерівномірніше – доходи чи багатство?

10. Дайте характеристику основних типів економічного зростання.

11. Розкрийте сутність теорії «довгих хвиль» М. Кондратьєва.

Перелік посилань:

- основна [1 – с.370-393; 3 – с.91 – 98, с. 101-105; 4 – с.306-319; 5 – с.162 – 171; 6 – с.446-465; 7 – с.219-233];
- додаткова [6, 22, 28, 3, 24].

Тестові завдання

1. У періоди економічних спадів сукупний попит в національному господарстві:

- а) зростає;
- б) скорочується;
- в) може і зростати, і скорочуватись.

2. Циклічність - це:

а) форма руху національної економіки та світового господарства в цілому, що припускає зміну революційних і еволюційних стадій розвитку економіки, економічного прогресу.;

б) безперервний рух капіталу, у процесі якого він послідовно проходить три стадії, і повертяться до своєї вихідної форми;

в) час, протягом якого економіка перебуває у сфері обігу.

3. Що характеризує циклічність економічного розвитку?

а) підйоми і спади в економіці, що періодично повторюються протягом років;

б) функціонування на ринку економічно самостійних суб'єктів;

в) державне регулювання;

г) наявність розвинутої ринкової інфраструктури.

4. Яке відтворення характерне для економіки України:

а) просте;

б) розширене;

в) звужене?

5. Які показники входять в систему національних рахунків:

а) валовий внутрішній продукт, валовий національний продукт;

б) номінальний внутрішній продукт, реальний внутрішній продукт, національний дохід, особистий дохід;

в) валовий внутрішній продукт, валовий національний продукт, чистий внутрішній продукт, національний дохід, особистий дохід, дохід у розпорядженні громадян?

6. Який з перелічених показників допускає подвійний рахунок:

а) валовий внутрішній продукт;

б) валовий національний продукт;

в) сукупний суспільний продукт?

7. Тіньовим сектором в економіці є:

а) кримінальний;

б) не визначений законодавством;

в) сектор, в якому панує малий бізнес.

8. Національне багатство – це:

- а) сукупність усіх матеріальних благ, що вироблені суспільством за всю його історію;
- б) сукупність усіх благ, що є у розпорядженні суспільства;
- в) сукупність усіх матеріальних і нематеріальних благ, що вироблені та нагромаджені суспільством за всю його історію.

9. За яких умов, як правило, зростає величина національного багатства:

- а) під час воєн, потрясінь, смут;
- б) в умовах економічної кризи;
- в) в нормальних мирних умовах?

10. Економічне зростання являє собою:

- а) процес кількісного збільшення та якісного вдосконалення результатів і чинників виробництва на макrorівні;
- б) перехід країни від одного стану економіки до іншого, більш досконалого;
- в) розширення виробництва на основі якісного поліпшення всіх його чинників;
- г) розширене відтворення суспільного виробництва.

11. Економічними чинниками зростання суспільного виробництва є:

- а) збільшення обсягу використовуваних виробничих ресурсів;
- б) підвищення якості використовуваних ресурсів;
- в) піднесення культурно-духовного рівня населення;
- г) поліпшення способів використання ресурсів.

12. Інтенсивний тип економічного зростання – це:

- а) кількісне збільшення функціонуючих чинників виробництва;
- б) розширення виробництва на основі якісного поліпшення всіх його чинників та їх раціонального використання;
- в) розширення виробництва за рахунок якісного поліпшення всіх його чинників та їх кількісного зростання;
- г) зростання суспільного продукту прискореними темпами.

13. Який показник найповніше характеризує ефективність суспільного виробництва:

- а) результати виробництва / сукупні витрати;
- б) співвідношення сукупне пропозиції – сукупний попит;
- в) тип економічного зростання;
- г) тривале підвищення обсягів суспільного виробництва?

14. Рушійними силами економічного прогресу є:

- а) взаємодія розвитку виробництва зі споживанням;
- б) економічні інтереси як спонукальні мотиви господарської діяльності людей;
- в) форми власності на засоби виробництва;
- г) обмеженість виробничих ресурсів;
- д) нагромадження та його норма.

15. Показниками економічного зростання є:

- а) зростання продуктивності суспільної праці;

- б) відношення витрат використаних ресурсів (у грошовій формі) до вартості виготовленої продукції;
- в) обсяги основного капіталу суспільства;
- г) трудомісткість суспільної праці.

16. Послідовність фаз економічного циклу:

- а) депресія, піднесення, пожвавлення, криза;
- б) криза, депресія, пожвавлення, піднесення;
- в) піднесення, пожвавлення, депресія, криза;
- г) пожвавлення, піднесення, депресія, криза;
- д) піднесення, депресія, криза, пожвавлення.

17. Норма нагромадження – це:

- а) виражена у відсотках частка виробничого і невиробничого нагромадження в національному доході;
- б) відношення валових інвестицій до національного доходу, виражене у відсотках;
- в) відношення валових заощаджень до валового внутрішнього продукту, виражене у відсотках;
- г) частка національного доходу, що направляється на нагромадження, виражена у відсотках до національного доходу.

18. У концентрованому вигляді роль інвестицій виявляється як:

- а) збільшення реального ВВП чи національного доходу;
- б) приріст ВВП чи НД на душу населення;
- в) зміна форм власності на засоби виробництва;
- г) підвищення темпів економічного зростання.

19. Економічне зростання в Україні відбувається за типом:

- а) екстенсивним;
- б) регресивним;
- в) інтенсивним;
- г) переважно екстенсивним;
- д) переважно інтенсивним.

20. Зазначте найголовнішу причину виникнення економічних криз:

- а) диспропорційність між рухом заощаджень та інвестицій у галузях, що виробляють засоби виробництва;
- б) суперечність між суспільним характером виробництва і приватним привласненням його результатів;
- в) несправедливість у розподілі багатств.

21. Яка причина виникнення економічних циклів?

- а) війни, революції, інші аналогічні явища;
- б) відкриття нових покладів коштовних металів, нових земель тощо;
- в) періодичне оновлення основних фондів.

22. Зазначте основну фазу економічного циклу:

- а) фаза депресії;
- б) фаза кризи;
- в) фаза пожвавлення.

23. Яке визначення кризи правильне?

- а) криза – це скорочення виробництва;
- б) криза – це зростання безробіття і зниження реальної зарплати;
- в) криза означає застій в економіці.

24. Яке з положень неправильно пояснює сутність циклічності виробництва?

- а) економічний цикл – це рух виробництва від початку попереднього до початку наступного спаду;
- б) економічний цикл – це послідовність у зміні всіх чотирьох фаз циклу;
- в) економічний цикл – це скорочення виробництва та його наступне зростання.

25. У чому сутність грошово-кредитного регулювання?

- а) грошово-кредитне регулювання здійснюється головним чином через підвищення або зниження норми відсотка;
- б) зростання частки відсотка під час кризи прискорює вихід економіки з кризи;
- в) через зниження ставки відсотка під час піднесення зменшується можливість надвиробництва товарів.

26. У чому сутність бюджетного регулювання?

- а) бюджетне регулювання здійснюється через збільшення або зменшення грошової маси й обігу;
- б) бюджетне регулювання здійснюється через збільшення державних інвестицій в економіку;
- в) бюджетне регулювання здійснюється через механізм оподаткування, зниження або підвищення ставок і податків.

27. До інтенсивних факторів належать:

- а) розширення виробничих потужностей;
- б) використання досягнень НТП у виробництві;
- в) збільшення кількості зайнятих.

28. Екстенсивний тип відтворення характеризується:

- а) збільшенням виробничих потужностей у результаті збільшення кількості використовуваних факторів виробництва;
- б) збільшенням виробничого потенціалу в результаті вдосконалення техніки і технології;
- в) збільшенням виробничих потужностей у результаті збільшення кількості використовуваних факторів виробництва і вдосконалення техніки і технології.

29. Просте відтворення – це:

- а) відновлення виробництва в судженого розмірі;
- б) поновлення виробництва в розширених розмірах;
- в) відновлення відтворення в незмінних розмірах.

30. Термін «відтворення» вперше вжив:

- а) Адам Сміт;
- б) Ф. Кене;
- в) А. Маршалл;
- г) П. Самуельсон.

31. Будь-який процес виробництва незалежно від його суспільної форми має бути:

- а) перервним;
- б) безперервним;
- в) постійним.

32. Процес суспільного виробництва, що розглядається в постійному зв'язку і безперервному потоці свого відновлення, в той же час є:

- а) процесом поглинання;
- б) процесом виділення;
- в) процесом відтворення.

33. Основою суспільного відтворення є відтворення в:

- а) окремих підприємствах;
- б) домогосподарствах;
- в) окремих підприємствах і домогосподарствах.

34. Вкажіть правильну послідовність стадій процесу відтворення:

- а) обмін, споживання, відшкодування та накопичення, виробництво;
- б) відшкодування та накопичення, обмін, споживання, виробництво;
- в) відшкодування та накопичення, споживання, обмін, виробництво;
- г) виробництво, обмін, накопичення, споживання.

35. Що стримує економічне зростання?

- а) циклічний характер розвитку економічної системи;
- б) коливання між спадом та підйомом економічної системи;
- в) стале урівноваження та взаємне збалансування різних структур;
- г) суспільний поділ праці.

36. Коли ринок стихійно відновлює пропорційність економіки і втрачену рівновагу – це :

- а) циклічність;
- б) економічний цикл;
- в) економічна рівновага.

37. Об'єктивні та суб'єктивні обставини, які викликають періодичну повторюваність економічних явищ – це :

- а) зовнішні фактори впливу на циклічність;
- б) внутрішні фактори впливу на циклічність.

38. Поза економічною системою знаходяться:

- а) зовнішні фактори впливу на циклічність;
- б) внутрішні фактори впливу на циклічність.

39. До внутрішніх факторів впливу на циклічність відносяться :

- а) виробництво засобів виробництва і виробництво предметів споживання;
- б) корисний термін служби основного капіталу;
- в) економічну політику держави щодо виробництва, попиту та споживання;
- г) війни, революції, та інші політичні потрясіння;
- д) інфляція.

40. До внутрішніх факторів впливу на циклічність відносяться :

- а) відкриття крупних родовищ золота, урану та інших цінних ресурсів;
- б) інфляція;

- в) потужні прориви в технології;
- г) політика держави;
- д) коливання чисельності населення планети.

41. Розширене відтворення – це:

- а) відтворення, що здійснюється у великий проміжок часу;
- б) таке відтворення, яке передбачає розширення діючих основних фондів за рахунок збільшення їх кількості та поліпшення або придбання більш продуктивних та економічних основних засобів;
- в) таке відтворення, яке потребує багато ресурсів та робочої сили.

42. На якій основі відбувається перехід від однієї фази циклу до іншої?

- а) на основі поведінки споживачів;
- б) на основі ринкового та державного регулятора;
- в) на основі поєднання державного і приватного секторів в економіці.

43. Визначте правильну послідовність фаз економічного циклу.

- а) криза – застій – пожвавлення – піднесення – криза;
- б) стагнація – криза – піднесення – пожвавлення – стагнація;
- в) експансія – пожвавлення – стагнація – криза – експансія;
- г) застій – рецесія – піднесення – пожвавлення – застій.

44. Про що йдеться «Найскладніша та найсуперечливіша фаза економічного циклу. З нею пов'язані руйнівні сили: скорочення виробництва, масові банкрутства, безробіття, зниження життєвого рівня, наступ на соціальні завоювання трудящих і демократію, політична напруга» ?

- а) про пожвавлення;
- б) про депресію;
- в) про рецесію;
- г) про кризу.

45. Економічна криза – це :

- а) такий стан економіки, при якому зберігається здатність її до саморегулювання у випадку відхилення економічної системи від збалансованого стану в дію автоматично включаються сили, які намагаються відновити порушені структурні зв'язки;
- б) більш або менш регулярно повторювані тимчасові падіння виробництва, що виникають внаслідок порушення економічної рівноваги;
- в) період зміни базисних технологій і технологічних структур виробничої системи суспільства.

46. Що характеризує депресію?

- а) стабільність виробництва;
- б) вгамовуються інфляційні;
- в) зберігається високий рівень безробіття;
- г) починають відновлюватися господарські зв'язки;
- д) усі відповіді правильні.

47. Яка фаза економічного циклу характеризує початок підйому в економіці після кризи, депресії?

- а) стагнація;
- б) піднесення;

- в) пожвавлення;
- г) застій.

48. Стан економіки країни, який характеризується зростанням виробництва, підвищенням його ефективності, пожвавленням ділової активності в різних сферах, підвищенням рівня життя – це :

- а) експансія;
- б) криза;
- в) піднесення;
- г) пожвавлення.

49. Економічні цикли класифікують за :

- а) грошовим обігом;
- б) тривалістю;
- в) за сумою прибутку та витрат.

50. Який цикл є базовим в економіці?

- а) середній;
- б) віковий;
- в) малий.

51. Коливання ділової активності, які продовжуються 3-4 роки – це :

- а) малий цикл;
- б) середній цикл;
- в) великий цикл;
- г) віковий цикл.

52. Коливання ділової активності тривалістю 7-11 років – це:

- а) малий цикл;
- б) середній цикл;
- в) великий цикл;
- г) віковий цикл.

53. Матеріальна основа середнього циклу є :

- а) структурне оновлення технологічного способу виробництва;
- б) витрати на оплату ресурсів у грошовій формі;
- в) фізичне оновлення основних засобів виробництва, насамперед їхньої найактивнішої частини – знарядь праці.

54. Показниками циклічних коливань є :

- а) загальні масштаби виробництва;
- б) доходи населення;
- в) наявність конкуренції і економічних зв'язків;
- г) динаміка національного доходу;
- д) наявність розвинутої ринкової інфраструктури.

55. Яка базова функція циклічних коливань?

- а) продуктивність праці;
- б) виробництво засобів виробництва;
- в) встановлення знижених цін;
- г) покращення якості продукції.

56. Низхідна фаза великого циклу – це:

- а) праця обов'язково породжує витрати, яких не вистачає;

- б) формування економічної рівноваги з поглибленим поділом праці, що спричинює функціонування економічної системи;
- в) період зміни базисних технологій і технологічних структур виробничої системи суспільства – триває 20 – 25 років.

57. Якими шляхами здійснюється структурне оновлення технологічного способу виробництва?

- а) еволюційним;
- б) революційним;
- в) всі відповіді правильні.

58. Відтворення буває:

- а) просте та складне;
- б) просте та розширене;
- в) термінове та заплановане.

59. Розширене відтворення – це:

- а) відтворення, що здійснюється у великий проміжок часу;
- б) таке відтворення, яке передбачає розширення діючих основних фондів за рахунок збільшення їх кількості та поліпшення або придбання більш продуктивних та економічних основних засобів;
- в) таке відтворення, яке потребує багато ресурсів та робочої сили.

60. Просте відтворення – це:

- а) відновлення виробництва в судженого розмірі;
- б) поновлення виробництва в розширених розмірах;
- в) відновлення відтворення в незмінних розмірах.

Задачі

1. В першому підрозділі суспільного виробництва вартість спожитих засобів виробництва – 2000; вартісна будова капіталу – 4:1; норма додаткової вартості – 100%. Визначте величину постійного капіталу другого підрозділу в умовах простого відтворення суспільного капіталу.

2. Вартісна будова капіталу в першому підрозділі становить 4:1, а норма додаткової вартості – 200%. В другому підрозділі вартість спожитих засобів виробництва – 1800. Обчисліть величину продукту першого підрозділу.

3. Вартість спожитого постійного капіталу в першому підрозділі суспільного виробництва становить 2400, а в другому – 1200. Норма додаткової вартості в першому підрозділі – 200%. Визначте величину витрат виробництва в першому підрозділі в умовах простого відтворення.

4. В перший рік суспільне виробництво мало наступну структуру:

I підрозділ $4000c+1000v+1000m=6000$

II підрозділ $1500c+750v+750m=3000$

Норма нагромадження в першому підрозділі – 50%. Обчисліть темпи зростання першого і другого підрозділу на третій рік розширеного відтворення.

3.2 ЗАЙНЯТІСТЬ І ВІДТВОРЕННЯ РОБОЧОЇ СИЛИ

1. Відтворення робочої сили.

- ✓ зайнятість: сутність і форми;
- ✓ теорії зайнятості;
- ✓ повна зайнятість, виробничий потенціал і ефективність виробництва;
- ✓ зайнятість та відтворення сукупної робочої сили.

2. Специфіка формування вартості робочої сили в умовах НТР.

- ✓ міжнародний поділ праці в умовах НТР;
- ✓ інтернаціоналізація господарського життя і зміни в міжнародному поділі праці.

3. Безробіття: суть, причини і форми. Засоби ліквідації безробіття.

- ✓ неповна зайнятість та рівень безробіття;
- ✓ причини неповної зайнятості;
- ✓ види і форми безробіття;
- ✓ проблеми повної зайнятості в умовах ринкової економіки;
- ✓ державне регулювання зайнятості та його методи.

4. Законодавство України про соціальний захист.

- ✓ роль держави у відтворенні робочої сили;
- ✓ закон зростання кваліфікації та професійної підготовки робочої сили;
- ✓ проблеми зайнятості та відтворення робочої сили в Україні.

Питання для перевірки та аудиторного контролю знань

1. Охарактеризуйте специфіку відтворення робочої сили як фактора виробництва.
2. Якими нормативними документами регулюється процес зайнятості робочої сили в Україні?
3. Які форми зайнятості на сьогодні є прогресивними?
4. Назвіть причини сучасного безробіття.
5. Прослідкуйте взаємозв'язок між станом економіки країни та міграційними процесами.
6. Яку роль відіграє сучасна держава у процесах відтворення робочої сили?
7. Чому існує приховане безробіття?
8. Яка форма зайнятості на сьогодні є провідною?
9. Яким чином держава веде боротьбу з безробіттям?

Реферати до теми

1. Зайнятість робочої сили у системі суспільного відтворення.
2. Приховане безробіття в Україні: сутність і соціальні наслідки.
3. Шляхи формування раціональної і ефективною зайнятості в Україні.

Перелік посилань:

- основна [1 – с.396 – 419; 3 – с.105 – 110; 4 – с.327-342; 5 – с.207-218; 6 – с.193-206, 426-440; 7 – с.477 – 508];
- додаткова [24, 28, 10, 11].

Тестові завдання

1. В наведених визначеннях робочої сили назвати неправильне:

- а) робоча сила – це здатність людини до праці
- б) робоча сила – це сукупність фізичних і духовних здібностей людини, його кваліфікація
- в) робоча сила – це праця людини

2. Показник руху населення, що розраховується сума прибулих і вибулих з даної території за рік:

- а) коефіцієнт прибуття;
- б) коефіцієнт механічного обігу;
- в) сальдо міграції;
- г) міграційний обіг.

3. Зайнятість – це:

- а) цілеспрямована діяльність людини;
- б) форма організації, за якої певна кількість людей спільно бере участь у виробничому процесі;
- в) населення працездатного віку, зайняте в економіці країни;
- г) спільна праця людей;
- д) діяльність громадян, пов'язана із задоволенням особистих і суспільних потреб, яка приносить їм дохід у грошовій чи іншій формі.

4. Повна зайнятість – це:

- а) зайнятість усього працездатного населення працездатного віку;
- б) зайнятість економічно активного населення віком від 15 до 70 років;
- в) зайнятість усіх тих, хто потребує оплачуваної роботи, тобто усіх, хто бажає і здатен займатися діяльністю, яка дає дохід у тій чи іншій формі;
- г) зайнятість людей, що займаються офіційно зареєстрованою діяльністю.

5. Яка з форм зайнятості є провідною в Україні:

- а) праця осіб-співвласників колективних, кооперативних та акціонерних підприємств і організацій;
- б) наймана праця за трудовою угодою;
- в) праця громадян, зайнятих індивідуальною трудовою діяльністю;
- г) праця громадян, зайнятих у недержавному секторі;
- д) праця самозайнятих працівників і підприємців;
- е) зайнятість в особистому підсобному господарстві?

6. Сфера самозайнятості включає в себе такі сектори економіки:

- а) формальний;
- б) неформальний;
- в) формальний і неформальний;

- г) формальний, неформальний і нелегальний;
- д) самозайнятість і часткову зайнятість.

7. Ефективна зайнятість являє собою:

- а) повну зайнятість працездатного населення країни;
- б) повну і продуктивну зайнятість економічно активного населення країни;
- в) повну і раціональну зайнятість, яка забезпечує оптимальний соціально-економічний результат у певний час і за конкретних умов;
- г) повну зайнятість, що здійснюється на використанні сучасних досягнень науки і техніки.

8. Неповна зайнятість – це ситуація, коли:

- а) певна кількість робочої сили вимушено залишається без роботи;
- б) певна кількість робочої сили добровільно не працює;
- в) певна кількість робочої сили самозайнята у неформальному секторі.

9. Повна зайнятість – це зайнятість:

- а) усіх тих, хто бажає і здатен займатися діяльністю, яка дає дохід;
- б) осіб, які відпрацювали протягом тижня не менше 4 – х годин;
- в) осіб, які в підсобному господарстві відпрацювали протягом тижня не менше 30-ти годин;
- г) осіб, частково зайнятих;
- д) усі відповіді правильні.

10. Людина, що втратила роботу у зв'язку з переїздом в інше місто, потрапляє в категорію безробітних, що відносяться:

- а) до фрикційного типу;
- б) структурному типу;
- в) циклічній формі безробіття;
- г) перманентній формі.

11. В умовах повної зайнятості рівень структурного безробіття винен:

- а) дорівнювати 0;
- б) бути менше 1 %;
- в) бути менше, ніж рівень циклічної форми безробіття;
- г) всі попередні відповіді невірні.

12. До показників характеру праці належать:

- а) енерговитратність;
- б) наявність корисного суспільно визнаного результату;
- в) форма власності;
- г) ступінь соціальних розходжень у процесі праці;
- д) усвідомленість дій.

13. Дж.М. Кейнс вважав, що:

- а) уряд повинен використовувати державні закупівлі і податки, щоб сприяти зниженню безробіття;
- б) у ринковій системі є механізми, здатні самостійно в короткі терміни забезпечити високий рівень зайнятості;
- в) економіка повинна розвиватися на основі централізованого планування;
- г) необхідна націоналізація економіки.

14. Повна зайнятість визначається як:

- а) зайнятість, що становить 100 % робочої сили;
- б) зайнятість, складова менше 100 % робочої сили;
- в) зайнятість, що становить 50 % робочої сили;
- г) всі попередні відповіді невірні.

15. Повна зайнятість означає:

- а) все населення має роботу;
- б) при повній зайнятості існує природна норма безробіття, передбачаючи вимушене існування фрикційного і структурного безробіття.

16. Які дії держави в період реформування економіки України сприяють реалізації конституційного права громадян на працю та справедливу винагороду за неї?

- а) роздержавлення і приватизація;
- б) скорочення фінансування й розвитку професійно-технічного навчання;
- в) сприяння розвитку підприємництва, малого та середнього бізнесу.

17. За яких умов виникає безробіття?

- а) за умови збігу пропозиції робочої сили з попитом на неї;
- б) за умови, що на ринку праці попит на робочу силу менший від її пропозиції;
- в) за умови, що економіка країни перебуває у кризовому стані.

18. Які чинники безпосередньо стимулюють зайнятість робочої сили в країні?

- а) низька заробітна плата;
- б) розширення виробництва за рахунок екстенсивних факторів;
- в) раціональне використання робочої сили;
- г) подовження робочого дня на 1 годину.

19. Хто регулює розподіл і зайнятість робочої сили в командно-адміністративній системі?

- а) біржа праці;
- б) державні органи влади;
- в) ринок;
- г) професійні спілки.

20. Хто регулює зайнятість і розподіл робочої сили в соціальній ринковій системі?

- а) держава та її відповідні органи;
- б) ринок, біржа праці;
- в) підприємці й профспілки;
- г) політичні партії.

21. Зазначте причину існування безробіття в соціальній ринковій економіці:

- а) розширення виробництва за рахунок екстенсивних факторів;
- б) розвиток науково-технічного прогресу і зростання продуктивності праці;
- в) урбанізація.

22. Які чинники сприяють досягненню повної зайнятості робочої сили?

- а) прийняття закону про обов'язковість праці кожної працездатної людини;
- б) пропозиція робочої сили, її структура відповідає техніко-технологічній структурі робочих місць;

в) низький рівень життя трудящих.

23. У чому полягає негативний вплив безробіття на соціально-економічний стан суспільства?

- а) безробіття – це резерв робочої сили, що використовується для розвитку виробництва;
- б) безробіття призводить до соціальної нестабільності в країні;
- в) наявність на ринку праці безробітних дисциплінує робітників, підвищує ефективність праці.

24. Які з названих чинників використовує сучасна держава у розвинутих країнах для скорочення безробіття?

- а) забороняє звільняти робітників з приватних, акціонерних підприємств;
- б) збільшує призов молоді в армію;
- в) сприяє розвитку малого бізнесу.

25. Яка головна причина безробіття в Україні?

- а) надто низька заробітна платня;
- б) це наслідок глибокої кризи в економіці й неефективної економічної політики держави;
- в) структурна перебудова виробництва.

26. Безробіття виступає як:

- а) перевищення пропозиції праці над попитом на неї;
- б) перевищення попиту на працю над пропозицією праці;
- в) врівноваження попиту і пропозиції праці;
- г) відсутність попиту на працю.

27. Соціально-економічне явище, при якому частина економічно активного населення не зайнята у сфері економіки, називається:

- а) неповна зайнятості;
- б) безробіття;
- в) економічна криза;
- г) економічний спад.

28. Згідно із класичною теорією, причиною безробіття є:

- а) перевищення ставки заробітної плати над її рівноважним рівнем;
- б) перевищення попиту на працю над пропозицією праці;
- в) врівноваження попиту і пропозиції праці;
- г) відсутність попиту на працю.

29. Коли обсяг виробництва продукції збільшується, а витрати праці залишаються незмінними - продуктивність праці:

- а) залишиться незмінною;
- б) підвищується;
- в) знижується.

30. Вид руху населення, що характеризується зміною його трудової активності:

- а) природний;
- б) соціальний;
- в) економічний;
- г) міграційний.

31. Відповідно до Закону України "Про зайнятість населення" до зареєстрованих безробітних належать:

- а) працездатні громадяни працездатного віку, які не мають заробітку чи інших передбачених законодавством доходів, зареєстровані у державній службі зайнятості як такі, що шукають роботу, готові та здатні приступити до підходящої роботи;
- б) працездатні громадяни, які не мають заробітку чи інших передбачених законодавством доходів, зареєстровані у державній службі зайнятості як такі, що шукають роботу, готові та здатні приступити до неї;
- в) громадяни працездатного віку, які не мають заробітку чи інших передбачених законодавством доходів, зареєстровані у державній службі зайнятості як такі, що шукають роботу, готові та здатні приступити до підходящої роботи;
- г) громадяни працездатного віку, які не мають заробітку чи інших передбачених законодавством доходів, що шукають роботу, готові та здатні приступити до підходящої роботи;

32. Рівень безробіття за методологією МОП визначається за формулою (де Z – кількість зайнятих, B – кількість безробітних, Π – кількість працездатного населення):

- а) $РБ = B/\Pi$;
- б) $РБ = B/Z$;
- в) $РБ = B/(B+Z)$;
- г) $РБ = B/\Pi$;

33. Рівень зареєстрованого безробіття в Україні визначається за формулою:

- а) $РБ = B/\Pi$;
- б) $РБ = B/Z$;
- в) $РБ = B/(Z+B)$.

34. Спробу математичними розрахунками визначити вплив безробіття на обсяги валового національного продукту країни зробив американський вчений:

- а) Адам Сміт;
- б) Альфред Маслоу;
- в) Артур Оукен;
- г) Давід Рікардо.

35. Безробіття, пов'язане із добровільною зміною місця роботи у зв'язку із незадоволенням рівнем заробітної плати, умовами праці, місцем проживання тощо, – це:

- а) фрикційне безробіття;
- б) інституціональне безробіття;
- в) структурне безробіття;
- г) циклічне безробіття.

36. Дія ефекту заміщення спричиняє:

- а) обернену залежність попиту на працю від її ціни;
- б) пряму залежність попиту на працю від її ціни;
- в) зміщення кривої попиту на графіку вліво;

г) зміщення кривої пропозиції на графіку вправо.

37. Вид безробіття, що виникає внаслідок невідповідності на ринку праці у наявних вакантних місцях і кількістю здобувачів роботи:

- а) циклічне;
- б) фрикційне;
- в) структурне;
- г) приховане;
- д) застійне.

38. Безробіття, пов'язане з тим, що іноді надмірні соціальні виплати, запровадження гарантованого мінімуму заробітної плати, недосконалість податкової системи тощо призводять до того, що деяка частина працездатного населення не поспішає працевлаштовуватись, збільшуючи тим самим загальну кількість безробітних:

- а) фрикційне безробіття;
- б) інституціональне безробіття;
- в) структурне безробіття;
- г) циклічне безробіття.

39. При повній зайнятості рівень безробіття називається:

- а) повним;
- б) допустимим;
- в) доречним;
- г) природним.

40. При повній зайнятості рівень безробіття дорівнює:

- а) сумі фрикційного та інституціонального безробіття;
- б) сумі інституціонального та структурного безробіття;
- в) структурному безробіттю;
- г) сумі фрикційного та структурного безробіття.

41. До добровільного безробіття відносять:

- а) фрикційне та інституційне безробіття;
- б) технологічне та структурне безробіття;
- в) конверсійне безробіття;
- г) маржинальне та молодіжне безробіття.

42. Безробіття, що спричиняється кон'юнктурою ринку, недостатнім попитом на товари і послуги і веде до згорання виробництв і звільнення працівників, називається:

- а) технологічним;
- б) економічним;
- в) маржинальним;
- г) молодіжним.

43. За величиною часового інтервалу в Україні безробіття є:

- а) короткочасним;
- б) тривалим;
- в) довготривалим;
- г) застійним.

44. До зайнятого населення відповідно з методологією Міжнародної організації праці (МОП) не відносяться такі категорії осіб:

- а) безробітні громадяни, які не зареєстровані в центрах зайнятості.
- б) працюючи у нелегальному секторі економіки без реєстрації трудових договорів.
- в) селяни, працюючи лише у власному господарстві.
- г) письменники, художники, співаки, інші представники творчих професій.

45. До економічно активного населення відносяться лише такі категорії осіб:

- а) зайняті і безробітні.
- а) працюючи за наймом і зайняті у підсобному господарстві.
- в) безробітні, які зареєстровані і незареєстровані в центрах зайнятості.
- г) зареєстровані безробітні, які активно шукають роботу.

46. Відповідно до методології МОП безробітними є особи, які відповідають хоча б одній із таких умов:

- а) знаходяться у працездатному віці
- а) не мають заробітку або іншого встановленого законодавством доходу.
- в) насправді шукають роботу;
- г) працездатні громадяни.

47. При проведенні обстежень домогосподарств відповідно до методології МОП громадян, які досягли пенсійного віку, але працюють, відносять до:

- а) зайнятих;
- а) безробітних;
- в) економічно неактивних;
- г) ті, що не можуть та не мають шансів знайти роботу.

48. Розмір застійного безробіття зазвичай вимірюється:

- а) кількістю осіб, що знаходяться в стані безробіття більше одного року;
- а) кількістю осіб, що зареєстровані як безробітні і отримують допомогу по безробіттю;
- в) кількістю осіб, що стоять на обліку в центрі зайнятості більше одного року;
- г) динамікою зростання рівня безробіття, визначеного за методологією МОП.

49. Рівень фрикційного безробіття залежить від одного із перелічених факторів:

- а) досконалість інформаційних систем ринку праці, зокрема, тих, що діють у рамках служби зайнятості;
- а) відповідність професійно-кваліфікаційних характеристик робочої сили, що готують навчальні заклади, вимогам ринку праці;
- в) бажання безробітних працевлаштуватися на більш високооплачувану роботу ніж попередня;
- г) рівень заробітної плати, яку пропонують роботодавці.

50. Головним засобом подолання структурного безробіття є:

- а) професійне навчання безробітних;
- а) залучення безробітних до підприємництва і самозайнятості;

- в) працевлаштування безробітних, які не здатні на рівних умовах конкурувати на ринку праці, на дотаційні робочі місця;
- г) посилення профорієнтаційної роботи центрів зайнятості з населенням, особливо молоддю.

51. Циклічне безробіття виникає і є характерним для такої фази економічного циклу:

- а) спаду;
- а) підйому;
- в) пожвавлення;
- г) нижній точці спаду.

52. "Коефіцієнт Оукена" визначається як:

- а) відсоток відставання обсягу ВВП від його потенційного розміру при перевищенні фактичного рівня безробіття природного рівня на один відсоток;
- а) 2-2,5% відставання обсягу ВВП від його потенційного розміру;
- в) відношення між рівнем безробіття і ВВП, у відсотковому виразі;
- г) відставання обсягу ВВП від природного рівня безробіття у відсотковому виразі.

53. Поточним результатом того, що значна чисельність безробітних у певний час знаходиться у стані довготривалого безробіття є:

- а) професійна і соціально-психологічна деградація безробітних;
- а) падіння продуктивності суспільного виробництва;
- в) зниження конкурентоспроможності вітчизняної продукції;
- г) ускладнення процесу інтеграції бувших безробітних у суспільство.

54. Ринок праці, що утворюється у зв'язку з переміщенням працівників з однієї посади (роботи) на іншу в межах одного підприємства (по горизонталі й вертикалі) – це:

- а) зовнішній ринок праці;
- б) внутрішній ринок праці;
- в) професійний ринок праці;
- г) прихований ринок праці.

55. Згідно із законом Оукена щорічний приріст ВВП приблизно на 2,7% :

- а) утримує кількість безробітних на постійному рівні;
- б) зменшує кількість безробітних на 1%;
- в) збільшує кількість безробітних на 1%.

56. Свідома доцільна діяльність людей, спрямована на створення матеріальних і духовних благ, що відбувається під дією зовнішніх стимулів або за внутрішнім спонуканням:

- а) виробництво;
- б) обмін;
- в) праця;
- г) ринок праці.

57. В базовій моделі ринку праці залежність попиту на працю від ціни праці визначається дією:

- а) ефекту доходу;

- б) ефекту масштабу;
- в) ефекту заміни.

58. Кількісна характеристика праці проявляється в таких поняттях:

- а) чисельність зайнятих;
- б) складність роботи;
- в) професійна специфіка;
- г) тривалість робочого дня;

59. Мінімальне споживання на нормативно достатньому рівні визначається таким показником як:

- а) вартість робочої сили;
- б) прожитковий мінімум;
- в) мінімальний споживчий бюджет;
- г) межа малозабезпеченості.

60. Межа малозабезпеченості формується на основі:

- а) ланцюгового методу;
- б) інтегрованого методу;
- в) експертного методу;
- г) нормативно-статистичного методу;
- д) аналітичного методу.

61. Суб'єктами системи соціально-трудових відносин є:

- а) пенсійні фонди;
- б) роботодавець;
- в) профспілка;
- г) робочі місця;
- д) служба зайнятості;
- є) найманий працівник.

62. Визначити елементи, що входять до складу додаткової заробітної плати:

- а) винагорода за виконану роботу відповідно до встановлених норм праці;
- б) винагорода за працю понад установлені норми;
- в) виплати у формі винагород за підсумками роботи за рік;
- г) винагорода за трудові успіхи та винахідливість;
- д) виплати за особливі умови праці;
- є) премії за спеціальними системами і положеннями.

63. Вид безробіття, що виникає внаслідок невідповідності на ринку праці у наявних вакантних місцях і кількістю здобувачів роботи:

- а) циклічне;
- б) фрикційне;
- в) структурне;
- г) приховане;
- д) застійне.

Задачі

1. Використовуючи закон Оукена, визначте економічні наслідки безробіття (у відсотках) за умови, що норма природного безробіття – 5 %, а норма фактичного безробіття – 10 %.

2. Середньорічний темп економічного зростання-1.2% на рік. Однак в поточному році в результаті нестачі сукупних витрат економіка переживає циклічний спад, і для досягнення повної зайнятості в наступному році необхідне збільшення фактичного ВВП на 15%. Природний рівень безробіття становить 6%. Відомо, що зростання безробіття на кожний відсотковий пункт призводить до збільшення відставання фактичного ВВП від потенційного на 3 відсоткових пункти. Визначте рівень фактичного безробіття поточного року.

3. Чисельність населення країни складає 220 млн. чол., із них 48 млн. – діти у віці до 16 років, а також особи, що знаходяться у спеціальних закладах (психіатричних лікарнях, виправних колоніях тощо), 60 млн. чоловік з тих чи інших причин вибули із складу робочої сили, 9 млн. 200 тис. чоловік – безробітні, 2 млн. чоловік зайняті неповний робочий день. Розрахуйте рівень безробіття в цій країні.

4. Згідно з прогнозами державної служби зайнятості фрикційне безробіття у поточному році повинно було скласти 2%, а структурне – 3%. Фактично ж офіційно зареєструвались протягом року 8 млн. безробітних при загальній кількості 40 млн. чол. економічно активного населення. Розрахуйте рівень природного та циклічного безробіття. Що могло викликати відхилення фактичного безробіття від природного?

5. Фрикційне безробіття 3%, структурне безробіття – 4%, фактичне безробіття – 12%. Потенційний ВВП дорівнює 130 млн.г.о. Чому дорівнює фактичний ВВП в країні.

6. Загальна чисельність населення країни - 85,0 млн. чол. У тому числі: діти до 16 років, пенсіонери; студенти денної форми навчання та ін. становлять 30,0 млн.; зайняті неповний робочий день, що шукають роботу на повну ставку -1,5 млн. чол.; звільнені внаслідок спаду в економіці - 3,0 млн. чол.; звільнені в результаті структурних змін в економіці і скорочення попиту на певні професії - 1,0 млн. чол.; звільнені за власним бажанням, що шукають високооплачувану та престижну роботу — 0,6 млн. чол.; не шукають роботи за даного рівня заробітної плати - 1,0 млн. чол.; очікують виходу на роботу -2,0 млн. чол.; особи, що перебувають на „лікарняному" - 1,5 млн. чол.

Визначити: 1) фактичний рівень безробіття;

2) рівень природного безробіття;

3) рівень циклічного безробіття.

2.3 ФІНАНСОВО-КРЕДИТНА СИСТЕМА В РИНКОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

1. Суть і функції фінансів.

- ✓ поняття фінансів;
- ✓ складові фінансової системи: державні фінанси, фінанси підприємств і організацій, фінанси населення, фінанси громадських організацій;
- ✓ фінансова політика;
- ✓ функції фінансів.

2. Фінанси підприємств.

- ✓ суть та форми прояви фінансів підприємств;
- ✓ функції фінансів підприємств;
- ✓ принципи організації фінансів підприємств;
- ✓ форми власності підприємств та їх вплив на організацію фінансів;

3. Загальнодержавні фінанси.

4. Структура доходів і витрат державного бюджету.

- ✓ доходи державного бюджету їх склад і структура;
- ✓ структура державних витрат бюджету;
- ✓ баланс доходів і витрат бюджету.

5. Роль банків в ринковій економіці.

- ✓ функції і повноваження банків різних рівнів;
- ✓ основні види банківських операцій;
- ✓ роль банків у ринковій економіці.

Питання для перевірки та аудиторного контролю знань

1. Дайте визначення фінансів. Охарактеризуйте складові фінансової системи.
2. Чи можна ототожнювати грошові відносини з фінансовими?
3. Які функції виконують сучасні фінанси?
4. Охарактеризуйте роль бюджету держави в сучасному світі.
5. Яку специфіку мають фінанси підприємств?
6. Назвіть основні джерела надходжень до державної казни.
7. На які заходи витрачаються кошти Державного бюджету?
8. Поміркуйте чий вплив на економіку сильніший – податків чи державних видатків.
9. Яку роль відіграють банки на сучасному етапі?
10. Назвіть основні функції Національного банку України.
11. Яке основне призначення комерційних банків?

Перелік посилань:

- основна [1 – с.422 – 439, с.442 – 456; 2 – с.405 – 414; 4 – с.360 – 403; 5- с.219 – 241; 6 – с.391 – 420; 7 – с.278 – 315];
- додаткова [14, 17, 26, 28].

Тестові завдання

1. В Україні бюджетна система складається з...

- а) державного і місцевих бюджетів, бюджету АР Крим, фінансів підприємств, централізованих державних та інших фондів;
- б) сукупності підприємств (установ, організацій), що фінансуються з державного і місцевих бюджетів;
- в) державного бюджету, бюджету АР Крим, місцевих бюджетів;
- г) доходів і видатків державного і місцевих бюджетів;
- д) надходжень від сплати фізичними та юридичними особами податків, зборів та інших обов'язкових платежів.

2. Яка з відповідей є помилковою: «Доходи Державного бюджету України формуються за рахунок...»

- а) дивідендів, одержаних від акцій, що належать державі в акціонерних господарських товариствах»;
- б) частини податку з реклами»;
- в) частини акцизного збору»;
- г) надходжень від реалізації державного майна, що перебуває у загальнодержавній власності»;
- д) орендної плати за оренду майна, що перебуває у загальнодержавній власності».

3. Бюджетні субвенції – це...

- а) особливий вид асигнувань з державного бюджету з метою збалансування доходів і видатків нижчих бюджетів;
- б) допомоги, які здійснює держава з державного бюджету з метою підтримки населення, а також певних видів підприємницької діяльності, пріоритетних сфер і галузей економіки;
- в) обігна касова готівка, що може використовуватися протягом бюджетного року на покриття тимчасових касових розривів;
- г) кошти на фінансування невідкладних витрат, що не могли бути передбаченими під час затвердження державного бюджету;
- д) один з видів державної фінансової допомоги центральним або місцевим органам виконавчої влади, що надається на конкретні цілі.

4. Згідно з бюджетною класифікацією видатки розвитку – це витрати бюджетів на фінансування...

- а) державних послуг, пов'язаних з економічною діяльністю;
- б) суспільних послуг;
- в) державних послуг загального призначення;
- г) інвестиційної та інноваційної діяльності;
- д) мережі підприємств (установ, організацій), яка діє на початок бюджетного року.

5. Відповідно до Закону України «Про бюджетну систему України» бюджетну декларацію (постанову про основні напрями бюджетної політики на наступний рік) розробляє...

- а) Президент України;

- б) Верховна Рада України;
- в) Кабінет Міністрів України;
- г) Міністерство фінансів України;
- д) Міністерство економіки та з питань європейської інтеграції України.

6. Які види платежів до бюджету належать до прямих податків?

- а) акцизний збір на реалізовані товари;
- б) мито на товари, що ввозяться до країни і вивозяться з країни;
- в) податок на прибуток.

7. Яка із статей матеріального балансу (балансу попиту і пропозиції найважливіших видів матеріально-технічних ресурсів) належить до розділу, що характеризує пропозицію?

- а) виробниче споживання;
- б) невиробниче споживання;
- в) виробництво;
- г) експорт;
- д) перевищення пропозиції над попитом.

8. Державне замовлення – це...

- а) потреба країни в продукції (роботах, послугах), необхідній для виконання державою своїх функцій;
- б) договір між державою і виробником;
- в) форма закупівлі продукції (робіт, послуг), яка передбачає вибір виробника шляхом оцінювання його пропозицій»;
- г) засіб задоволення державних потреб у продукції (роботах, послугах);
- д) комплект документів, в якому визначено організаційні та правові зобов'язання держави та підприємства.

9. Згідно із Законом України «Про Національний банк України» основною функцією НБУ є...

- а) одержання прибутку;
- б) банківське регулювання;
- в) емісія національної валюти та організація обігу її;
- г) забезпечення стабільності банківської системи;
- д) забезпечення стабільності грошової одиниці України.

10. До інструментів грошово-кредитного регулювання не належить (не належать)...

- а) емісія грошей;
- б) податкові ставки;
- в) норми обов'язкових резервів;
- г) ставки рефінансування;
- д) ломбардні відсотокні ставки.

11. Яке з положень на обґрунтованіше розкриває зміст категорії „фінанси”?

- а) фінанси – це гроші;
- б) фінанси – це вся сукупність грошових доходів населення;
- в) фінанси – це сукупність відносин власності між державою, підприємствами і населенням з приводу формування і використання грошових фондів.

12. Яке з визначень найповніше характеризує зміст державних фінансів?

- а) державні фінанси – це сукупність усієї грошової маси в країні;
- б) державні фінанси – це сукупність грошових фондів, які зосереджуються в руках держави і використовуються нею для здійснення соціально-економічної функції;
- в) державні фінанси – це сума грошової маси, що використовується для обслуговування товарного обігу.

13. У чому полягає сутність фінансів підприємства?

- а) фінанси підприємства – це грошова сума, яка зберігається в касі бухгалтерії підприємства;
- б) фінанси підприємства – це грошові кошти, що знаходяться на рахунку підприємства в банках;
- в) фінанси підприємства – це сукупність грошових ресурсів, що використовуються для обслуговування виробничо-господарської діяльності.

14. Яке з визначень розкриває зміст категорії „фінанси населення”?

- а) фінанси населення – це грошові заощадження, що зберігаються в ощадбанку, вдома та у вигляді цінних паперів;
- б) фінанси населення – це грошові ресурси, що формуються у мешканців країни з доходів, отриманих від трудової і господарської діяльності і спрямовуються на задоволення потреб населення;
- в) фінанси населення – це грошова заробітна плата, пенсія, стипендія та грошові суми, одержані у вигляді лотерейних білетів.

15. Що здійснюється через загальнодержавні фінанси?

- а) перерозподіл ВВП;
- б) територіальний перерозподіл ВВП;
- в) регіональний розподіл ВВП.

16. Яке з положень підтверджує історичний характер категорії „державні фінанси”?

- а) доходи державного бюджету перевищують видатки;
- б) зростає частка національного доходу, що перерозподіляється через державний бюджет;
- в) зростає і стає головною частка витрат державного бюджету на соціальні цілі.

17. Із перелічених функцій національного банку назвіть ту, якої він не виконує:

- а) регулювання грошового обігу в країні;
- б) надання кредиту окремим підприємствам, фірмам, фізичним особам;
- в) емісія грошей.

18. Які операції комерційних банків належать до активних?

- а) випуск акцій;
- б) надання позики підприємствам;
- в) залучення до зберігання в банку коштів населення, підприємств.

19. Які функції виконують комерційні банки?

- а) надання позики промисловим підприємствам;

- б) емісія грошей;
- в) здійснення розрахунків між окремими господарськими одиницями;
- г) зберігання золотого запасу держави.

20. Для чого призначені загальнодержавні фінанси?

- а) забезпечення потреб суспільства;
- б) забезпечення потреб державних установ;
- в) забезпечення повного розвитку країни.

21. До позичених коштів підприємства належать:

- а) кредити банків, комерційні кредити, бюджетні кредити;
- б) кредити банків, амортизація, заборгованість за авансами замовників;
- в) бюджетні кредити, заборгованість за авансами замовників.

22. Фінансова система – це:

- а) сукупність обмежених, але взаємопов'язаних між собою ланцюгів фінансових відносин;
- б) особлива, специфічна форма виробничих відносин, пов'язана з процесом розподілу та перерозподілу частки ВВП;
- в) особливий, опосередкований системою грошових відносин тип економічних відносин;
- г) вірної відповіді немає.

23. Бюджетні ресурси – це:

- а) фінансові кошти, які сконцентровані в Державному та місцевих бюджетах;
- б) фінансові кошти, які сконцентровані в кредитних установах;
- в) фінансові кошти, які сконцентровані у суб'єктів економічної діяльності;
- г) вірної відповіді немає.

24. Фінансові ресурси держави - це:

- а) грошові кошти, які створюються у процесі розподілу та перерозподілу частки ВВП;
- б) система грошових фондів, які сконцентровані в державі;
- в) грошові кошти, які сконцентровані у Державному бюджеті;
- г) вірної відповіді немає.

25. Децентралізовані фінансові ресурси - це:

- а) фінансові ресурси, які знаходяться у Державному бюджеті;
- б) фінансові ресурси, які знаходяться в місцевих бюджетах;
- в) фінансові ресурси, які знаходяться у суб'єктів економічної діяльності у населення;
- г) вірної відповіді немає.

26. Позабюджетні фонди - це:

- а) фінансові ресурси, які знаходяться у державному бюджеті;
- б) фінансові ресурси, які знаходяться в місцевих бюджетах;
- в) фінансові ресурси, які не входять до складу Державного бюджету;
- г) вірної відповіді немає.

27. Централізовані фінансові ресурси – це:

- а) фінансові ресурси, які знаходяться у державному бюджеті;
- б) фінансові ресурси, які знаходяться в місцевих бюджетах;

в) фінансові ресурси, які знаходяться у суб'єктів економічної діяльності та у населення;

г) фінансові ресурси, які знаходяться в Державному бюджеті та позабюджетних фондах.

28. Фінансові ресурси держави – це:

а) фонди, які створюються в процесі розподілу та перерозподілу валового внутрішнього продукту;

б) грошові кошти бюджетної системи України;

в) обов'язкові платежі, які створюються в процесі розподілу та перерозподілу валового внутрішнього продукту;

г) вірної відповіді немає.

29. До власних фінансових ресурсів (складова інвестиційних ресурсів) підприємств відносяться:

а) кошти, якими володіють на праві власності або господарського відання; власні кошти;

б) власні кошти; залучені кошти;

в) власні кошти та позичені кошти.

30. Джерелами формування децентралізованих фінансових ресурсів є:

а) доходи суб'єктів економічної діяльності всіх форм власності;

б) Державний бюджет;

в) місцеві бюджети;

г) вірної відповіді немає.

31. Джерелами формування централізованих фінансових ресурсів є:

а) доходи суб'єктів економічної діяльності всіх форм власності;

б) заробітна плата працюючого населення;

в) пенсії населення пенсійного віку;

г) вірної відповіді немає.

32. Фінанси виконують наступні функції:

а) розподільча;

б) контрольна;

в) фіскальна;

г) регулююча.

33. Суб'єктами фінансів підприємств є:

а) економічні відносини;

б) економічні відносини; підприємства та організації, банківські установи;

в) підприємства та організації, банківські установи та страхові компанії.

34. Об'єктом фінансів підприємства є:

а) економічні відносини; підприємства;

б) економічні відносини, які пов'язані з рухом коштів. Формуванням та використанням грошових фондів;

в) підприємства та організації.

35. Сукупність фінансових органів та інституцій, які здійснюють управління грошовими потоками та фондами грошових коштів це:

а) біржовий фонд;

б) фінансова система;

- в) монетний двір;
- г) податкова система.

36. Механізм перерозподілу фінансових активів між окремими суб'єктами підприємницької діяльності, державою і населенням, а також міжнародними фінансовими інститутами виконує:

- а) ощадбанк;
- б) пенсійний фонд;
- в) фінансовий ринок;
- г) інфраструктура ринку.

37. Рух позикового капіталу у формі кредитних угод, що здійснюється за участю держави щодо передачі фінансових ресурсів у борг з розрахунком на певну вигоду:

- а) державний кредит;
- б) інфляція;
- в) асигнації;
- г) облігації внутрішньої державної позики.

38. Фінанси на макроекономічному рівні виконують функції:

- а) контролюючу;
- б) розподільчу та контрольну;
- в) збалансовуючу.

39. До фінансів належать такі групи фінансових відносин:

- а) пов'язані з формуванням статутного фонду суб'єктів господарювання; пов'язані з утворенням та розподілом грошових доходів;
- б) капітал, який являється основним фактором виробництва;
- в) забезпечує створення доходів;

40. До інформаційного забезпечення фінансового механізму відноситься:

- а) звітні дані підприємства, статичні дані, нормативи;
- б) звітні дані підприємства, статичні дані, дані одноразових обстежень;
- в) звітні дані підприємства, закони, інструкції.

41. Фінансові показники – це:

- а) інструмент формування та використання централізованих та децентралізованих фондів фінансових ресурсів
- б) показники, у відповідності з якими з Державного бюджету здійснюється фінансування основних соціальних заходів;
- в) засіб впливу фінансових відносин на економічний та соціальний розвиток суспільства.

42. Суб'єктом фінансової політики є:

- а) Міністерство фінансів;
- б) держава;
- в) населення;
- г) вірної відповіді немає.

43. На практиці фінансова політика реалізується:

- а) через фінансові заходи;
- б) через законодавчі заходи;
- в) через організаційні заходи.

44. Економічні відносини, що пов'язані з рухом грошових потоків, формуванням, розподілом і використанням доходів і грошових фондів суб'єктів господарювання в процесі відтворення:

- а) фінанси підприємства;
- б) фінансова інвестиція;
- в) фінансовий механізм;
- г) фінанси держави.

45. Частина грошових коштів, які мають цільове спрямування:

- а) грошові фонди;
- б) грошові кошти;
- в) комерційний розрахунок;
- г) цільове фінансування.

46. Система використання різних форм і методів для фінансового забезпечення функціонування підприємств та досягнення ними поставлених цілей:

- а) фінансова діяльність;
- б) фінансовий механізм;
- в) фінансова інвестиція.

47. Фінансову діяльність підприємств спрямовано на вирішення таких основних завдань:

- а) пошук резервів збільшення доходів, прибутку, підвищення рентабельності та платоспроможності;
- б) зменшення втрат від браку та безгосподарності, ліквідації непродуктивних витрат;
- в) зменшення витрат живої праці на одиницю продукції на основі науково-технічного прогресу;
- г) покращення основних фінансових показників діяльності підприємства.

48. Плануючи витрати на виробництво та реалізацію продукції, необхідно враховувати резерви зниження її собівартості, до яких належать:

- а) раціональне використання сировини, матеріалів, палива, енергії та скорочення витрат на одиницю продукції без зниження її вартості;
- б) скорочення витрат на реалізацію продукції за рахунок удосконалення форми її збуту;
- в) контроль за ефективним, цільовим розподілом та використанням фінансових ресурсів;

49. Обов'язковими передумовами ефективного функціонування фінансів підприємств:

- а) свобода підприємництва та самостійність у прийнятті рішень;
- б) високорозвинене товарне виробництво;
- в) концентрація виробництва.

50. До власних джерел формування фінансових ресурсів підприємства належать:

- а) отримані кредити, пайові внески;
- б) статутний фонд, амортизаційні відрахування;
- в) пайові внески, отримані кредити;

г) нерозподілений прибуток, статутний капітал.

51. До залучених джерел формування фінансових ресурсів підприємства належать:

- а) статутний фонд, валовий дохід, валовий прибуток;
- б) амортизаційні відрахування, пайові внески, отримані кредити;
- в) пайові внески, отримані кредити, кошти мобілізовані на фінансовому ринку.

52. Джерелом формування фінансових ресурсів підприємств є:

- а) реально зароблені доходи від реалізації продукції та від фінансових інвестицій;
- б) власний і позиковий капітал.

53. Фінансова робота підприємства здійснюється за такими основними напрямками:

- а) фінансове прогнозування та планування;
- б) аналіз та контроль виробничо-господарської діяльності;
- в) фінансове прогнозування та планування, аналіз та контроль виробничо-господарської діяльності, оперативна, поточка фінансово-економічна робота;

54. До правового забезпечення фінансового механізму відноситься:

- а) закони, постанови Верховної Ради, нормативи;
- б) постанови Уряду, інструкції, методичні вказівки;
- в) закони, постанови Верховної Ради, укази Президента, постанови Уряду.

55. До фінансових методів фінансового механізму відносяться:

- а) прогнозування, планування, інвестування, кредитування, дохід, прибуток;
- б) оподаткування, прогнозування, планування, інвестування, кредитування;
- в) прибуток, планування, ціна.

56. До фінансових важелів фінансового механізму відноситься:

- а) дохід, ціна, прибуток, податки, орендна плата;
- б) ціна, планування, закони, дисконт;
- в) лізинг, оренда, дохід.

57. На які групи поділяються загальнодержавні фонди цільового призначення?

- а) постійні і самострахування;
- б) у сфері централізованого страхування і тимчасові;
- в) у сфері соціального страхування і тимчасові.

58. Що є основною формою державного кредиту?

- а) державні позики;
- б) місцеві позики;
- в) державний бюджет;
- г) облігаціях внутрішньої державної позики.

59. Які відносини виникають у процесі використання державних коштів?

- а) розподілу і перерозподілу;
- б) формування і руйнування;
- в) фінансування.

60. Які інтереси відображають загальнодержавні фінанси?

- а) місцеві загалом;

- б) держави;
- в) держави загалом.

61. На що впливають загальнодержавні фінанси?

- а) політичний розвиток країни;
- б) соціально-економічний розвиток країни;
- в) науково-технічний розвиток.

62. Державний бюджет – це:

- а) кошторис витрат держави;
- б) план створення і використання загальнодержавних фінансів;
- в) джерело витрат держави.

63. Резерви комерційних банків – це:

- а) це резерви, які банки зберігають у центральному банку.
- б) це обов'язкові резерви, які комерційні банки зберігають у національному банку.
- в) це обов'язкові резерви, які комерційні банки зберігають у центральному банку.

64. Які інтереси відображають загальнодержавні фінанси?

- а) місцеві загалом;
- б) держави;
- в) держави загалом.

65. На що впливають загальнодержавні фінанси?

- а) політичний розвиток країни;
- б) соціально-економічний розвиток країни;
- в) науково-технічний розвиток.

66. Для чого через загальнодержавні фінанси здійснюється перерозподіл ВВП?

- а) для збалансованого розвитку окремих регіонів;
- б) для різноманітного розвитку певних регіонів;
- в) для розподілу доходів.

67. Що є основою загальнодержавних фінансів?

- а) бюджет;
- б) блага;
- в) соціальні потреби.

Задачі

1. Статутний капітал АТ у розмірі 20 млн.грн. розділено на 10 млн.акцій. Акції здобуваються за ціною, що на 20% перевищує номінал, і забезпечують додаткову прибутковість у розмірі 5% і сукупну прибутковість – 10%. Розрахувати річну ставку дивіденду і курс цінних паперів.

2. Акція забезпечує річний рівень дивіденду в розмірі 500 грн. Ставка додаткового доходу – 10%, прибутковість – 10%. Розрахувати ставку сукупного доходу за акцією.

3. Підприємство придбало акції іншого емітента у кількості 100 шт. загальною номінальною вартістю 200 грн. Через рік курс подібних акцій склав 300 грн. Дивіденд, що сплачується за акцією – 25%. Визначити кінцеву доходність цінних паперів через рік.

4. Знайти дивіденд на звичайну акцію, якщо номінальна вартість акції складає 1 грн., прибуток, що спрямовується для виплати дивідендів за акціями – 2 800 грн., кількість привілейованих акцій – 6 750 шт., що складає 9% кількості випущених акцій. Дивіденд на привілейовану акцію – 35%.

5. Акція номіналом 15000 грн. зі ставкою дивіденду 25% придбана за подвійним номіналом і продана через рік, забезпечивши власнику 0,50 грн. доходу з кожної інвестованої гривні. Визначити курс акції в момент продажу.

6. Акція з дивідендною ставкою 35% придбана за подвійним номіналом і продана через рік за 17875 грн., забезпечивши сукупну прибутковість 80%. Визначити курс акції в момент продажу.

7. Акція номіналом 7000 грн. придбана за ціною, що на 30% перевищує номінал, па початку року і продана за 65 днів до чергової виплати дивідендів. Акція забезпечила власнику 3200 грн. додаткового доходу. Сукупна прибутковість акції складає 80%. Розрахувати річну ставку дивіденду і курс акції на дату продажу.

8. Річна ставка дивіденду акції номіналом 7000 грн. складає 40%. Поточна прибутковість папера – 32%. Ставка додаткового доходу – 46%. Визначити ринкову ціну цінного папера.

9. Розрахувати сукупну прибутковість акції, якщо дивідендний і додатковий дохід складають відповідно 1200 і 800 грн., а прибутковість цінного папера – 36%.

10. Поточна прибутковість акції номіналом 4000 грн. складає 16%. Дивідендна ставка за цінним папером – 28%. Ставка додаткового доходу – 30%. Визначити ринкову ціну цінного папера.

11. Дивідендний дохід за акцією складає 800 грн., додатковий дохід – 1200 грн., прибутковість папера – 36%. Розрахувати сукупну прибутковість акції.

12. Номінальна ціна акції складає 9000 грн., прибутковість – 10%, ставка дивіденду – 8%, ставка сукупного доходу 35%. Розрахувати курс акції.

13. Номінал акції – 5200 грн. Поточна прибутковість 20%. Дивідендна ставка – 30%. Додаткова прибутковість 12%. Визначити ринкову ціну цінного папера.

Розрахункове завдання № 1

Скласти зведений баланс фінансових ресурсів держави і визначити суми ресурсів, видатків та перевищень ресурсів над видатками або видатків над ресурсами.

Вихідні дані:

1. Видатки бюджетів і державних позабюджетних фондів становлять відповідно 29,2 млрд і 12,2 млрд грн.

2. Доходи бюджетів і державних позабюджетних фондів становлять відповідно 27,3 млрд і 9,8 млрд грн.
 3. Доходи та видатки державних підприємств становлять відповідно 29,8 млрд і 28,3 млрд грн.
 4. Сума коштів іноземних інвесторів дорівнюватиме сумі витрат іноземних інвесторів на розвиток економіки і становитиме по 2,8 млрд грн.
 5. Довгострокові кредити на розвиток економіки, надані банками України, та кредити міжнародних фінансових організацій становлять відповідно 1,2 млрд і 3,7 млрд грн.
- Витрати на реалізацію програм розвитку економіки за рахунок довгострокових кредитів, наданих банками України, та використання кредитів міжнародних фінансових організацій становлять відповідно 1,1 млрд і 3,7 млрд грн.

Розрахункове завдання № 2

Здійснити секвестрування видатків бюджету за квартал і визначити відсоток виконання затвердженого бюджету по видатках.

Вихідні дані:

1. Надходження до бюджету (фактичні видатки після секвестрування) за квартал – 4065 млн грн.
2. Розподіл видатків (таблиця 3.1), що перевищують суму «захищених» статей, здійснюється пропорційно структурі видатків затвердженого бюджету.

Таблиця 3.1 – Структура видатків бюджету

Стаття видатків бюджету	Видатки затвердженого бюджету, млн грн.	Критичний мінімум фінансування («захищені» статті), млн грн.
Фінансування загального призначення	1626	1200
Фінансування послуг	1897	1500
Фінансування суспільних послуг	1084	500
Фінансування пов'язаних з економічною діяльністю	813	400
Інші видатки		
Усього	5420	3600

2.4 ЕКОНОМІЧНІ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

1. Економічні функції держави. Форми і методи регулювання економіки.

- ✓ захист конкуренції та антимонопольна політика;
- ✓ теоретичні підходи щодо визначення ролі держави в економіці (меркантилізм, класичний підхід, марксизм, кейнсіанство, монетаризм);
- ✓ забезпечення правової бази;
- ✓ розподіл ресурсів і суспільних благ;
- ✓ роль держави в кругообігу продукту, ресурсів і доходу;
- ✓ методи державного регулювання.

2. Податки та фіскальна політика держави.

- ✓ види податків;
- ✓ принципи побудови податкової системи;
- ✓ функції податків;
- ✓ фіскальна політика.

3. Монетарна політика держави.

- ✓ мета монетарної політики;
- ✓ основні інструменти монетарної політики держави.

4. Зовнішньо – економічна політика держави.

- ✓ інструменти зовнішньоторговельної політики;
- ✓ основні напрямки зовнішньоторговельної політики.

5. Соціальний захист населення в умовах ринку. Показники рівня життя населення.

- ✓ державне регулювання у сфері соціального забезпечення;
- ✓ забезпечення соціальної стабільності, повної зайнятості працездатного населення;
- ✓ визначеного мінімального рівня доходів населення;
- ✓ створення системи соціального захисту громадян (у першу чергу пенсіонерів, інвалідів, багатодітних);
- ✓ економічна суть поняття „рівень життя населення”;
- ✓ показники, які застосовуються для виміру рівня життя населення;
- ✓ підходи до оцінки рівня життя в Україні;
- ✓ крива Лоренца.
- ✓ шляхи підвищення рівня життя в Україні.

Питання для перевірки та аудиторного контролю знань

1. Охарактеризуйте державу з точки зору особливого суспільного інституту.
2. Яку роль виконує держава в процесі регулювання економіки?
3. Що таке суспільні блага?
4. Назвіть основні функції держави в економіці.
5. Які види політик проводить держава з метою регулювання економічних процесів?

6. Ринок чи держава? Подумайте, чи можлива сучасна економіка без держави, чи може ринок сам відрегулювати всі негаразди економіки.
7. Назвіть основні засоби впливу на економіку з боку держави.
8. Які сфери діяльності держава розглядає як пріоритетні для регулювання?
9. Охарактеризуйте сутність соціального захисту населення в сучасних умовах.

Реферати до теми

1. Основні недоліки ринкового саморегулювання та напрями їх подолання в економічній системі.
2. Методи та інструменти реалізації державної економічної політики.
3. Роздержавлення та еволюція економічних функцій держави.

Перелік посилань:

- основна [1 – с.459-521; 3 – с.83 – 91, с. 110-114; 4 – с.435 – 449; 4 – с.343 – 359; 5 – с.250 – 256; 7 – с.316-448; 8 – с.196 – 212];
- додаткова [28, 21, 18, 11, 24, 29].

Тестові завдання

1 Основними функціями держави є:

- а) регіональні функції, функції об'єднань, політичні, ідеологічні;
- б) загальні функції, змішані функції, економічні функції;
- в) політичні функції, соціальні, ідеологічні, міжнародні, економічні.

2. . Економічні функції держави у розвинутих країнах – це:

- а) забезпечення правової бази та суспільної атмосфери, що сприяють ефективному функціонуванню економіки;
- б) захист конкуренції;
- в) перерозподіл доходу і національного багатства;
- г) стабілізація економіки, тобто стимулювання економічного розвитку, контроль за рівнем зайнятості та інфляції;
- д) виправлення вад ринкової системи.

3. Хто фінансує виробництво суспільних благ:

- а) підприємства;
- б) банки та інші організації кредитно-фінансової сфери;
- в) держава;
- г) домогосподарства;
- д) великі корпорації: монополії та олігополії.

4. Прямими способами державного перерозподілу доходів є:

- а) регулювання цін на соціально важливу продукцію;
- б) трансфертні платежі;

в) зміна ставки відсотка за вкладками.

5. Способами непрямого перерозподілу доходів державою є:

- а) регулювання цін на соціально важливу продукцію;
- б) індексація фіксованих доходів;
- в) законодавче визначення обов'язкового мінімуму заробітної плати як бази оплати праці на всіх підприємствах;
- г) надання дотацій певним категоріям громадян.

6. Діяльність уряду країни з розвинутою ринковою економікою у соціальній сфері полягає в тому, щоб забезпечити:

- а) певну рівність доходів усіх громадян;
- б) уникнення утриманських настроїв малозабезпечених та не підірвати економічної активності підприємців;
- в) невтручання у розподіл доходів;
- г) сподівання на те, що ринок вирішить все.

7. Держава як суб'єкт економіки:

- а) перетворюється в єдиний і головний координуючий, регулюючий центр господарсько-фінансової системи;
- б) поступово втрачає вплив на економічні процеси в сучасній ринковій економіці;
- в) відіграє в економіці менш значущу роль, ніж ринкова система, що відповідає об'єктивним законам розвитку ринкової економіки;
- г) поступається головною роллю в економіці, в її регулюванні в ХХІ ст. великим корпораціям (промисловим, банківським, інформаційним тощо) (

8. Об'єктами державного регулювання є:

- а) попит і пропозиції на індивідуальних ринках;
- б) економічний цикл;
- в) зайнятість населення;
- г) регіональна структура господарства;
- д) грошовий обіг;
- е) усі відповіді правильні.

9. Прямий вплив держави на економіку – це:

- а) цілеспрямоване регулювання;
- б) адміністративне втручання в економічні процеси;
- в) система державних замовлень;
- г) податкове регулювання.

10. Непрямий вплив держави на економіку передбачає застосування:

- а) бюджетно-податкових регуляторів;
- б) директивних планів;
- в) грошово-кредитних регуляторів;
- г) державних замовлень.

11. Принципами формування і функціонування господарського механізму є:

- а) ефективність;
- б) відносини виробництва;
- в) збалансованість;
- г) системність;

д) соціальна справедливість.

12. Прихований дефіцит бюджету формується:

- а) з урахуванням соціальних зобов'язань держави;
- б) на основі емісійних джерел його покриття;
- в) конверсією;
- г) згладжуванням податків.

13. Основні теоретики державного регулювання ринкової економіки:

- а) А. Сміт;
- б) К. Маркс;
- в) М. Фрідмен;
- г) Дж. Кейнс;
- д) А. Маршалл.

14. Основними напрямками державного регулювання ринкової економіки є:

- а) програмування економіки;
- б) фінансова політика;
- в) грошово-кредитна політика;
- г) вільна конкуренція;
- д) регулювання грошової маси;
- е) інвестиційна політика.

15. Діями центрального банку в період загострення інфляції можуть бути:

- а) зниження резервної норми;
- б) підвищення облікової ставки за кредити комерційним банкам;
- в) продаж державних облігацій;
- г) усі відповіді правильні.

16. Довгостроковими цілями державного регулювання економіки є:

- а) прискорення науково-технічного прогресу;
- б) підвищення темпів економічного зростання;
- в) розширення витрат на оборону країни;
- г) структурна перебудова народного господарства;
- д) завоювання нових позицій на світовому ринку;
- е) реформа політичного ладу.

17. Позитивними можливостями ринкового механізму саморегулювання є:

- а) ефективний розподіл виробничих ресурсів;
- б) забезпечення гнучкості і високого ступеня пристосування до умов, що змінюються;
- в) збереження ресурсів, що не відтворюються;
- г) забезпечення права на працю.

18. Проблемами, які вирішуються державним господарським механізмом, є:

- а) збереження ресурсів, що не відтворюються;
- б) забезпечення вільної «гри» ринкових сил;
- в) формування умов захисту навколишнього середовища;
- г) відтворення всіх видів і форм безробіття;
- д) забезпечення стабільного економічного розвитку.

19. Зовнішніми формами прояву господарського механізму є:

- а) юридичні;

- б) економічні відносини власності;
- в) політичні;
- г) надбудовні.

20. Який з державних діячів уперше у світовій історії запровадив державне регулювання ринкової економіки:

- а) Ф. Рузвельт;
- б) У. Черчіль;
- в) Й. Сталін;
- г) Р. Рейган?

21. Що таке короткострокове державне регулювання:

- а) це передусім антициклічне регулювання, основою якого є вплив на сукупний попит;
- б) це вплив держави на економічні процесії за допомогою безпосереднього використання відповідних регуляторів;
- в) це вплив держави на господарську діяльність через внесення відповідних змін в умови функціонування ринкового механізму.

22. Методи регулювання економіки:

- а) економічні;
- б) донорські;
- в) адміністративні;
- г) протекціоністські;
- д) всі відповіді правильні.

23. Що таке пряме регулювання:

- а) це вплив держави на економічні процесії за допомогою безпосереднього використання відповідних регуляторів;
- б) це вплив держави на господарську діяльність через внесення відповідних змін в умови функціонування ринкового механізму;
- в) це передусім антициклічне регулювання, основою якого є вплив на сукупний попит.

24. Що таке непряме регулювання економіки:

- а) це вплив держави на господарську діяльність через внесення відповідних змін в умови функціонування ринкового механізму;
- б) це вплив держави на економічні процесії за допомогою безпосереднього використання відповідних регуляторів;
- в) це передусім антициклічне регулювання, основою якого є вплив на сукупний попит.

25. Що відноситься до адміністративних інструментів регулювання:

- а) це укази, постанови та розпорядження виконавчих органів, які дозволяють, забороняють, обмежують чи нормують окремі види господарської діяльності;
- б) розробка плану на засадах соціального партнерства;
- в) мобільний характер індикативного плану, яка впливає із його прогностного характеру.

26. Способом управління державним боргом є:

- а) конверсія;

- б) консолідація;
- в) уніфікація;
- г) гармонізація.

27. Які принципи лежать в основі оподаткування;

- а) вигоди;
- б) пожертвувань;
- в) перерозподілу;
- г) всі відповіді правильні.

28. Що відіграє найважливішу роль у державному регулюванні економіки:

- а) макроекономічне планування, державний бюджет, податки, гроші, кредит, ціни, заробітна плата.
- б) бюджет, ринок, підприємства;
- в) підприємства, податки.

29. Система матеріального забезпечення і обслуговування громадян на випадок старості, інвалідності, хвороби, в разі втрати годувальника та в інших установлених законодавством випадках – це:

- а) соціальні послуги;
- б) страхування;
- в) соціальне забезпечення;
- г) договір страхування.

30. Методом управління державним боргом є:

- а) обмін облігацій за регресивним співвідношенням;
- б) відстрочка погашення;
- в) податкова координація та гармонізація;
- г) проведення бюджетного санкціонування.

31. Щомісячна виплата, яка здійснюється протягом життя пенсіонера – це:

- а) страхова виплата;
- б) матеріальна допомога;
- в) довічна обумовлена пенсія;
- г) страхова сума.

32. Подія, з настанням якої виникає право застрахованої особи на отримання матеріального забезпечення або соціальних послуг, передбачених законами України з окремих видів загальнообов'язкового державного соціального страхування – це ...

- а) добровільне страхування;
- б) обов'язкове страхування;
- в) страховий випадок;
- г) загально обов'язкове державне соціальне страхування.

33. Якщо у національній економіці попит на гроші дуже чутливий до зміни відсоткових ставок, то:

- а) внаслідок збільшення пропозиції грошей відсоткова ставка знизиться на незначну величину;
- б) внаслідок збільшення пропозиції грошей відсоткова ставка збільшиться на незначну величину.

34. Встановлені законами, іншими нормативно-правовими актами соціальні норми і нормативи або їх комплекс, на базі яких визначаються рівні основних державних соціальних гарантій (мінімальна зарплата, пенсія тощо) – це ...

- а) державні соціальні гарантії;
- б) державні соціальні стандарти;
- в) прожитковий мінімум;
- г) соціальні нормативи і норми.

35. Комплекс правових, економічних, психологічних, освітніх, медичних, реабілітаційних та інших заходів, спрямованих на окремі соціальні групи чи індивідів, які перебувають у складних життєвих обставинах та потребують сторонньої допомоги (далі - особи, що потребують соціальних послуг), з метою поліпшення або відтворення їх життєдіяльності, соціальної адаптації та повернення до повноцінного життя – це ...

- а) соціальне забезпечення;
- б) страхування;
- в) соціальні послуги;
- г) договір страхування.

36. Якщо, внаслідок монетарної політики у обігу в економічних суб'єктів виявилось більше грошей, ніж їм потрібно, то вони купують інші види активів, зокрема облігації, це спричиняє:

- а) підвищення цін на облігації, а відтак зниження відсоткових ставок;
- б) зниження цін на облігації, а відтак підвищення відсоткових ставок.

37. Як по іншому називають стримувальну монетарну політику:

- а) політикою "дорогих грошей";
- б) політикою "дешевих грошей".

38. Встановлені законами мінімальні розміри оплати праці, доходів громадян, пенсійного забезпечення, соціальної допомоги, розміри інших видів соціальних виплат, встановлені законами та іншими нормативно-правовими актами, які забезпечують рівень життя не нижчий від прожиткового мінімуму – це ...

- а) державні соціальні стандарти;
- б) державні соціальні гарантії;
- в) прожитковий мінімум;
- г) соціальні норми і нормативи.

39. Стримувальною монетарною політикою називають політику, що спрямована на обмеження:

- а) зростання цін у національній економіці;
- б) зменшення цін у національній економіці.

40. Основними функціями податків є:

- а) регресивна, прогресивна;
- б) фіскальна, регулююча;
- в) пропорційна, відносна;
- г) немає правильної відповіді.

41. Вартісна величина достатнього для забезпечення нормального функціонування організму людини, збереження його здоров'я, набору продуктів харчування, а також мінімального набору непродовольчих товарів та мінімального набору послуг, необхідних для задоволення основних соціальних і культурних потреб особистості (встановлюється на одну людину із розрахунку сукупного доходу сім'ї) – це ...

- а) державні соціальні стандарти;
- б) соціальні норми і нормативи;
- в) державні соціальні гарантії;
- г) прожитковий мінімум;
- д) споживчий кошик.

42. Установіть відповідність тез. За рівнем задоволення соціальних потреб соціальні нормативи поділяються на:

- а) нормативи раціонального споживання;
- б) нормативи мінімального споживання;
- в) статистичні нормативи;
- г) соціально прийнятний рівень споживання продуктів харчування, непродовольчих товарів та послуг, виходячи із соціальних або фізіологічних потреб;
- д) рівень, що гарантує оптимальне задоволення потреб;
- е) нормативи, що визначаються на основі показників фактичного споживання або забезпеченості для всього населення чи його окремих соціально-демографічних груп.

43. Показники необхідного споживання продуктів харчування, непродовольчих товарів і послуг та забезпечення освітніми, медичними, житлово-комунальними, соціально-культурними послугами – це ...

- а) соціальні норми і нормативи;
- б) державні соціальні гарантії;
- в) прожитковий мінімум;
- г) державні соціальні стандарти.

44. Система прав, обов'язків і гарантій, яка передбачає надання соціального захисту, що включає матеріальне забезпечення громадян у разі хвороби, повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати страхових внесків власником або уповноваженим ним органом (роботодавцем), громадянами, а також бюджетних та інших джерел, передбачених законом – це ...

- а) загально обов'язкове державне соціальне страхування;
- б) обов'язкове страхування;
- в) страховий випадок;
- г) добровільне страхування.

45. Податок який дозволяє рівномірно роз приділити податкову систему по усіх групах платників?

- а) пропорційний;

- б) регресивний;
- в) прогресивний;
- г) комунальний.

46. Хто першим в історії людстварозкрив поняття податку?

- а) Самуель Віксель;
- б) Джон Кейнс;
- в) Адам Сміт;
- г) Ліонель Мессі.

47. За методом встановлення податки бувають:

- а) прямі, не прямі;
- б) особисті, реальні;
- в) пропорційні, прогресивні;
- г) загальнодержавні, місцеві.

48. Податок який справляється з юридичних осіб за кожного працюючого?

- а) комунальний;
- б) регресивний;
- в) пропорційний;
- г) прогресивний.

49. За характером використання податки бувають:

- а) прямі, не прямі;
- б) загальні, спеціальні;
- в) особисті, реальні;
- г) майнові, соціальні.

50. Що не є основним фактором зростання дефіциту бюджету?

- а) збільшення оборонних податків;
- б) зниження цін на продовольчі товари;
- в) зниження податків;
- г) збільшення платежів.

51. Бюджет який відображає реальні видатки, надходження і дефіцити за певний період?

- а) фактичний;
- б) структурний;
- в) циклічний;
- г) прибутковий.

52. Вид державної грошової допомоги, яка надається організаціям і установам?

- а) субвенції;
- б) субсидії;
- в) дотації;
- г) асигнації.

53. Який має бути дефіцит держбюджету, щоб він не був небезпечний для економіки в цілому?

- а) 2-3%;
- б) 8-10%;
- в) 15-18%;

г) 25-28%.

54. При зростанні реального обсягу ВВП збільшення державних витрат здійснюється за рахунок:

- а) зростання державних закупівель;
- б) зростання соціальних трансфертів;
- в) поліпшення державних послуг;
- г) скорочення цін.

55. Зростання дефіциту бюджету:

- а) збільшує державний борг;
- б) зменшує державний борг;
- в) зумовлюється зростанням відсотків за боргом;
- г) зумовлюється скороченням відсотків за боргом.

56. Якщо скорочується курс національної валюти, то:

- а) скорочуються надходження від оподаткування експорту;
- б) сплата зовнішніх боргів вимагатиме більше витрат на його обслуговування у вітчизняній валюті;
- в) зростає державний борг;
- г) скорочується державний борг.

57. Дефіцит бюджету може фінансуватися через:

- а) сеньйораж;
- б) зовнішні позики;
- в) внутрішні позики;
- г) інфляційний податок.

58. Проведення політики бюджетної експансії потребує:

- а) зниження державних видатків, збільшення податків або одночасного застосування цих заходів;
- б) зниження державних видатків і скорочення податків;
- в) скорочення державних видатків і підвищення податкових ставок;
- г) збільшення державних видатків, скорочення податків або одночасного застосування цих заходів.

59. Уряд може погіршити ситуацію з інфляцією в тому разі, коли буде:

- а) підвищувати податки;
- б) збільшувати державні витрати і фінансувати бюджетний дефіцит за рахунок позик на внутрішньому відкритому ринку;
- в) продавати центральному банку державні цінні папери з метою фінансування власних витрат;
- г) використовувати зовнішні позики для фінансування бюджетного дефіциту.

60. Метою політики коригування державного бюджету є:

- а) досягнення балансу між видатками та доходами бюджету;
- б) подолання економічної кризи або інфляції;
- в) забезпечення державних витрат;
- г) зменшення бюджетного дефіциту.

2.5 ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ГОСПОДАРСЬКОГО ЖИТТЯ ТА СВІТОВИЙ РИНОК

1. Світове господарство: поняття та основні етапи розвитку.

- ✓ генезис світового господарства. Суспільний розподіл праці як чинник розвитку і становлення світового господарства;
- ✓ поняття світового господарства;
- ✓ міжнародні економічні відносини як система господарських відносин між різними країнами;
- ✓ структура, види і форми реалізації міжнародних економічних відносин;
- ✓ розвинуті країни з ринковою економікою;
- ✓ країни, що розвиваються;
- ✓ країни з перехідною економікою.

2. Транснаціональні корпорації в світовому господарстві.

- ✓ суть та основні риси транснаціональних корпорацій;
- ✓ масштаби діяльності транснаціональних корпорацій на світовому ринку.

3. Міжнародні економічні організації.

- ✓ Міжнародні валютно-фінансові і кредитні організації;
- ✓ МВФ і Всесвітній Банк;
- ✓ Міжнародний валютний фонд;
- ✓ група організацій світового банку;
- ✓ ЕБРР.

4. Світовий ринок.

- ✓ суть світового ринку і його структура;
- ✓ еволюція становлення світового ринку;
- ✓ особливості функціонування світового ринку.

Питання для перевірки та аудиторного контролю знань

1. Охарактеризуйте Назвіть основні етапи становлення світового господарства.
2. Поясніть, яку специфіку має світовий ринок і чим він відрізняється від внутрішнього ринку.
3. В яких формах протікає сучасне міжнародне життя?
4. Назвіть основних стратегічних партнерів України.
5. Яким чином можна стимулювати надходження інвестицій в українську економіку?
6. Дайте характеристику діяльності міжнародних організацій.
7. Що собою являє економічна інтеграція? Які зиски мають країни від участі в інтеграційних утвореннях?

Реферати до теми

1. Основні складові та напрями державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні.
2. Еволюція та сучасні форми світових фінансових центрів.
3. Передумови інтеграції України в міжнародний обмін трудовими ресурсами.

Перелік посилань:

- основна [1 – с.497 – 521; 3 – с.132-137; 4 – с.435 – 445; 5 – с.257 – 260; 6 – с.491 – 502; 7 – с.449-478];
- додаткова [26, 30, 31, 11, 1].

Тестові завдання

1. Світове господарство – це:

- а) сукупність галузей та сфер виробництва;
- б) сукупність національних економік, пов'язаних між собою системою міжнародних економічних відносин;
- в) економічна єдність світу;
- г) територіальний розподіл світу між окремими державами.

2. Основними суб'єктами світового господарства є:

- а) ТНК;
- б) національні господарства;
- в) міжнародні організації;
- г) галузі національних економік;
- д) малі підприємства.

3. Міжнародний поділ праці – це:

- а) економічний фундамент, на якому заснована система світогосподарських зв'язків;
- б) форма поділу суспільної праці, що переросла межі національних економік і веде до спеціалізації окремих країн;
- в) складна багаторівнева система світогосподарських зв'язків;
- г) ефективне використання природних ресурсів;
- д) високий рівень розвитку продуктивних сил країни;
- е) спрямованість на забезпечення зростання суспільної продуктивності праці та економії робочої сили;
- є) рівень інтернаціоналізації продуктивних сил суспільства;
- ж) наявність міждержавної торгівлі.

4. Найбільш складною формою економічної інтеграції є:

- а) митний союз;
- б) економічний союз;
- в) валютний союз;

- г) спільний ринок;
- д) торговельна інтеграція.

5. Зосередження виробництва певної продукції в окремих країнах означає:

- а) міжнародну кооперацію;
- б) економічну інтеграцію;
- в) міжнародну спеціалізацію;
- г) глобалізацію господарського життя.

6. Термін «інтернаціоналізація господарського життя» означає:

- а) участь країн у світовому господарстві;
- б) зближення економік країн, що виявляється у зростанні виробничої взаємозалежності, міжнародного товарообігу, русі капіталів та робочої сили;
- в) поглиблення міжнародного поділу праці, інтернаціоналізації виробництва і капіталу;
- г) утворення ТНК та ТНБ;
- д) усі відповіді правильні.

7. Транснаціональна компанія – це:

- а) підприємство, що домінує в певній галузі національної економіки;
- б) група підприємств, національних за капіталом, але міжнародних за сферою діяльності;
- в) група підприємств, інтернаціональних як за капіталом, так і за сферою діяльності;
- г) підприємство, що здійснює зовнішньоекономічну діяльність.

8. Які шляхи поліпшення зовнішньоекономічної діяльності України?

- а) зменшення експорту товарів паливно-сировинної групи і поліпшення їх обробки;
- б) визначення пріоритетних напрямів розвитку експортної спеціалізації;
- в) виготовлення в Україні імпортно-замінної продукції;
- г) скасування будь-яких протекціоністських заходів щодо імпорту товарів.

9. Сучасний етап розвитку світового господарства перебуває під впливом:

- а) науково-технічної революції;
- б) зростаючої взаємозалежності національних господарств;
- в) поглиблення суперечностей між країнами світової спільності;
- г) радикальної перебудови в постсоціалістичних країнах.

10. Основними способами налагодження коопераційних зв'язків між країнами є:

- а) здійснення спільних програм;
- б) договірні спеціалізація;
- в) міжнародна торгівля;
- г) інтегрована кооперація;
- д) усі відповіді правильні.

11. Складова платіжного балансу країни – рахунок поточних платежів – не включає:

- а) товарний експорт;
- б) чисті доходи від інвестицій;
- в) транспортні послуги іноземним державам;

- г) зміни в активах країни за кордоном;
- д) односторонні трансфертні платежі.

12. Яка форма вивозу капіталу забезпечує контроль експортера над підприємством:

- а) вивіз підприємницького капіталу;
- б) вивіз позичкового капіталу;
- в) міжнародна економічна допомога;
- г) портфельні інвестиції;
- д) прямі інвестиції.

13. Провідними міжнародними валютно-фінансовими організаціями є:

- а) Міжнародний Валютний Фонд;
- б) Світовий Банк;
- в) Європейський Банк Реконструкції та Розвитку;
- г) Європейський Союз.

14. Роль світових грошей у сучасних умовах виконує:

- а) золото;
- б) резервні валюти;
- в) національні грошові одиниці всіх країн світу;
- г) колективні валюти;
- д) євро;
- е) долар;
- є) спеціальні права запозичення.

15. Світовий ринок як передумова виникнення сучасного всесвітнього господарства представляє собою:

- а) місце, де відбувається купівля-продаж товарів різних країн;
- б) механізм дії закону вартості у глобальному просторі;
- в) розвинуту сферу товарного обміну, що ґрунтується на міжнародному поділі праці;
- г) самостійне функціонування національних ринків окремих країн, які співробітничать між собою.

16. Традиційними світовими центрами тяжіння робочої сили вважаються:

- а) США;
- б) Канада;
- в) Латинська Америка;
- г) Австралія;
- д) Західна Європа.

17. Зазначте основні елементи міжнародних економічних відносин: міжнародна торгівля;

- а) міжнародні науково-технічні зв'язки;
- б) міжнародні валютно-фінансові відносини;
- в) розвиток одиничного поділу праці на національному ринку.

18. Які основні причини перешкоджають входженню України як повноправного партнера у світове господарство?

- а) низька конкурентоспроможність її продукції;
- б) недостатній рівень у сфері управління зовнішньоекономічною діяльністю;

в) розвиток одиничного поділу праці на міжнародному рівні.

19. Основними видами міжнародної торгівлі є:

- а) традиційна;
- б) у рамках кооперації;
- в) зустрічна;
- г) політика вільної торгівлі;
- д) протекціонізм.

20. Рисами міжнародної міграції капіталів є:

- а) підвищення ролі держави у вивозі капіталу;
- б) посилення міграції приватного капіталу між промислово розвинутими країнами;
- в) збільшення частки прямих інвестицій;
- г) активна участь країн у світовій торгівлі.

21. Інтернаціональна форма суспільного поділу праці, що базується на спеціалізації і кооперації країн у виробництві та обміні благ, називається:

- а) міжнародною;
- б) загальною;
- в) частковою;
- г) одиничною.

22. Чим зумовлена необхідність зв'язків між незалежними країнами?

- а) прагнення народів вижити в умовах надмірного нарощування ядерних потенціалів;
- б) розгортанням науково-технічної революції;
- в) необхідністю спеціалізації та кооперуванням виробництвом;
- г) потребами у взаємному збагаченні культури.

23. З якими формами суспільного поділу праці пов'язаний процес інтернаціоналізації виробництва?

- а) з переходом від загального до часткового поділу праці;
- б) з переходом від часткового до одиничного поділу праці;
- в) з поглибленням загального поділу праці.

24. У чому сутність загального поділу праці?

- а) це поділ суспільного виробництва на окремі сфери, роди (промисловість, сільське господарство тощо);
- б) це поділ усередині окремого підприємства.

25. Спеціалізовані міжнародні фінансові інститути ООН:

- а) МВФ;
- б) МБРР;
- в) СОТ;
- г) БАГІ.

26. Яка країна має найбільше вигоди на світовому ринку?

- а) країна, в якій на виробництво товарів витрачається складніша праця;
- б) країна, в якій витрачається продуктивніша й інтенсивніша праця;
- в) країна, в якій на виробництво товарів витрачається тільки продуктивніша праця.

27. Міжнародний валютний фонд – це міжнародна організація, заснована в рамках ООН в:

- а) 1945 р.;
- б) 1944 р.;
- в) 1947 р..

28. Міжнародний кредит – це:

а) власний капітал, який передається іноземному партнеру на основі повернення, терміновості, платності;

б) приватний або державний капітал, який передається іноземному партнеру на основі повернення, терміновості, платності;

в) форма руху позичкового капіталу у сфері МЄВ, де кредиторами і позичальниками виступають суб'єкти різних країн.

29. Міжнародні кредитні відносини ґрунтуються на принципах:

- а) повернення, терміновості, платності, гарантованості;
- б) забезпеченості, повернення, терміновості, платності, гарантованості;
- в) забезпеченості, повернення, терміновості, гарантованості.

30. Міжнародні розрахунки – це:

а) система механізмів реалізації грошових вимог і зобов'язань між різними суб'єктами міжнародних економічних відносин;

б) угода між двома або декількома кредитними установами щодо здійснення платежів і розрахунків однією з них за дорученням і за рахунок іншої;

в) розрахункова банківська операція, здійснювана шляхом направлення платіжного доручення від одного банку до іншого.

2.6 ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ФІНАНСІВ ТА СВІТОГОСПОДАРСЬКИХ ЗВ'ЯЗКІВ

1. Сутність та основні ознаки процесу глобалізації сучасного світового господарства.

2. Міжнародні фінансові потоки.

- ✓ причини виникнення та сутність глобальних проблем;
- ✓ міжнародний рух капіталу;
- ✓ види іноземних капіталовкладень;
- ✓ система елементів міжнародного ринку капіталів і взаємозв'язків між ними;
- ✓ міждержавне переливання капіталів;
- ✓ фондові індекси.

3. Міжнародні розрахунки та валютне регулювання.

- ✓ міжнародна валюта;
- ✓ формування валютного курсу;
- ✓ номінальний і реальний валютні курси;
- ✓ курс продавця і покупця;
- ✓ пряме і непряме котирування;

- ✓ міжнародна торгова та міжнародна резервна валюти.

4. Валютні ринки та їх структура.

- ✓ типи міжнародних розрахунків;
- ✓ інкасова форма розрахунків;
- ✓ акредитивна форма розрахунків.

5. Міжнародне регулювання глобальних проблем.

Питання для перевірки та аудиторного контролю знань

1. Що собою являє глобалізація?
2. Назвіть основні причини глобалізації сучасного світу.
3. Подумайте, чому мігрує капітал між країнами?
4. Які основні глобальні проблеми ви можете назвати.
5. На вашу думку, чи може окрема країна вирішити економічні проблеми, пов'язані із впливом світової кризи?
6. Як ви думаєте, які небезпеки несе глобалізація?

Реферати до теми

1. Сутність та головні етапи економічної глобалізації.
2. Основні напрями міжнародного економічного співробітництва з міжнародними фінансовими організаціями.
3. Україна в контексті глобальних проблем видобутку та споживання природних ресурсів.

Перелік посилань::

- основна [1 – с.497 – 551; 2 – с.191 – 223; 3 – с.137 – 148; 4 – с.404– 434; 5 – с.261-268, 6 – с.467-490; 7 – с.477 – 492];
- додаткова [31, 32, 33, 10, 7].

Тестові завдання

1. Глобальні проблеми характеризуються:

- а) спільністю і взаємозалежністю політичних, соціальних, економічних, науково-технічних та інших аспектів розвитку окремих країн;
- б) інтернаціоналізацією виробничих процесів, які вимагають значних фінансових і матеріальних ресурсів;
- в) зв'язками та відносинами між державами й соціальними системами, суспільством у загальнопланетарному масштабі, які зачіпають життєві інтереси народів усіх країн і можуть бути розв'язані шляхом їх взаємодії.

2. Які з проблем належать до глобальних:

- а) проблема збереження миру;
- б) проблема сім'ї і шлюбу;
- в) екологічна проблема;

- г) проблема переходу колишніх країн СРСР до ринкових відносин;
- д) проблема вступу України в Європейську співдружність;
- е) проблема забезпечення людства продовольством, сировиною та енергією;
- є) проблема зайнятості населення;
- ж) проблема економічного відставання країн?

3. Чим породжені сучасні глобальні проблеми:

- а) розвитком продуктивних сил;
- б) зростанням промислового виробництва;
- в) географічним середовищем;
- г) перенаселенням планети;
- д) природнокліматичними умовами;
- е) психологією людини;
- є) рівнем прогресу техніки?

4. Причинами загострення сучасних глобальних проблем є:

- а) швидке зростання народонаселення на Землі;
- б) нерівномірне розміщення населення і енергетичних ресурсів на планеті;
- в) низький рівень впровадження ресурсо- та енергозберігаючих, екологічно чистих технологій;
- г) швидка урбанізація населення;
- д) зменшення родючості ґрунту;
- е) варварське ставлення людини до природи.

5. Основними шляхами розв'язання глобальних проблем є:

- а) демілітаризація економіки і конверсія;
- б) встановлення державної (всенародної) власності на природні ресурси;
- в) перерозподіл енергетичних ресурсів між державами світу;
- г) використання відновлюваних видів енергії;
- д) примусове зниження народжуваності у слаборозвинутих країнах світу;
- е) впровадження екологічно безпечних технологій;
- є) розробка і реалізація комплексної колективної програми: економічної, екологічної і воєнно-політичної безпеки людства.

6. Які з організацій відіграють провідну роль у розв'язанні глобальних проблем:

- а) ООН;
- б) МВФ;
- в) Світовий Банк;
- г) Європейський Союз;
- д) Світова організація торгівлі?

7. Зазначте найзагальніші причини загострення глобальних проблем з погляду принципу суперечності:

- а) специфіка розвитку продуктивних і техніко-економічних відносин;
- б) особливості розвитку продуктивних сил і відносин власності;
- в) особливості розвитку техніки і природні кліматичні умови.

8. Які форми власності спричинили поглиблення глобальних проблем людства?

- а) розвиток акціонерної власності;

- б) розвиток капіталістичної власті;
- в) тотальне одержавлення власності.

9. Що є основним джерелом забруднення довкілля?

- а) викиди теплових електростанцій;
- б) вихлопні гази автомобілів;
- в) низький рівень упровадження екологічно чистих технологій.

10. Що, за даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, спричиняє переважну більшість захворювань?

- а) проживання на екологічно забруднених територіях;
- б) споживання неякісної питної води;
- в) викиди в атмосферу вуглекислого газу.

11. За якими законами розвивається економіка глобальних проблем?

- а) за законами, що діють у межах окремих країн, але мають інтернаціональні форми свого вияву (закон недонаселення, закон нерівномірності економічного розвитку);
- б) за законами, що діють у межах світового господарства;
- в) за всезагальними економічними законами.

12. Зазначте найважливіші ознаки екологічної кризи:

- а) глобальні зміни клімату та виникнення парникового ефекту;
- б) поступове знищення озонного шару планети;
- в) зростання кількості жертв від природних катастроф;
- г) поступове вичерпання сировинних ресурсів.

13. В якому з положень неправильно названі шляхи подолання екологічної кризи?

- а) встановлення державою більш суворих норм шкідливих викидів автомобілів та контроль за їх виконанням;
- б) впровадження екологічно чистих технологій;
- в) ліквідація диспаритету цін на промислові товари та сільськогосподарську продукцію.

14. Яке з положень неправильно розкриває шляхи розв'язання паливно-енергетичної проблеми?

- а) встановлення національної народної власності на природні ресурси;
- б) об'єднання дій країн-експортерів паливно-енергетичних ресурсів;
- в) країни, що розвиваються, повинні інтенсивно розвивати власне сировинне господарство.

15. Яке з положень неправильно розкриває шляхи подолання сировинної кризи?

- а) об'єднання зусиль країн-експортерів сировини;
- б) поглиблення обробки мінеральної сировини;
- в) розробка конкретних заходів щодо дотримання екологічних стандартів.

16. Міжнародні валютні відносини – це:

- а) сукупність економічних відносин, що пов'язані з функціонуванням грошей як світових;
- б) сукупність економічних відносин, що пов'язані з функціонуванням грошей як засобу платежу;

в) сукупність економічних відносин, що пов'язані з функціонуванням грошей як засобу накопичення.

17. Світова валютна система – це:

а) форма організації міжнародних валютних відносин, що історично склалася і закріплена міждержавною домовленістю;

б) форма організації міжнародних валютних відносин, що історично склалася і закріплена міждержавною домовленістю;

в) форма організації валютних відносин країни, за допомогою яких здійснюються міжнародні розрахунки, утворюються та використовуються валютні кошти держави.

18. Основні складові світової валютної системи:

а) світовий грошовий товар, міжнародна валютна ліквідність, міжнародні валютно-фінансові організації;

б) світовий грошовий товар, валютних курс, міжнародна валютна ліквідність, міжнародні валютно-фінансові організації;

в) світовий грошовий товар, валютних курс, валютні ринки, міжнародна валютна ліквідність, міжнародні валютно-фінансові організації.

19. Резервна валюта – це:

а) національна валюта провідних країн світу, яка накопичується центральними банками інших країн як резерв коштів для міжнародних розрахунків;

б) національна валюта будь-яких країн світу, яка накопичується центральними банками інших країн як резерв коштів для міжнародних розрахунків;

в) долар США.

20. Валютний ринок – це:

а) система стійких економічних та організаційних відносин, що пов'язані з операціями купівлі-продажу іноземних та платіжних документів в іноземних валютах;

б) система стійких економічних відносин, що пов'язані з операціями купівлі-продажу іноземних та платіжних документів в іноземних валютах;

в) система відносин, що пов'язані з операціями купівлі-продажу іноземних валют.

21. Суб'єктами міжнародних розрахунків виступають:

а) імпортери, експортери, страхові організації;

б) експортери, імпортери, перевізники, страхові організації;

в) імпортери, експортери, банки.

22. Що означає курс валюти?

а) співвідношення між грошовими одиницями різних країн, що визначається їх купівельною спроможністю;

б) курсове співвідношення під час перерахування цін та грошових сум з однієї валюти в іншу;

в) співвідношення між двома валютами, що визначається у законодавчому порядку.

23. Фактори, що впливають на рух міжнародних фінансових потоків:

- а) стан економіки;
- б) структура перебудови економіки;
- в) масштабне перенесення за кордон низько технологічних виробництв;
- г) всі відповіді вірні.

24. За якими ознаками класифікують міжнародні валютно-фінансові потоки:

- а) за типом економічної взаємодії;
- б) за взаємовідносинами між суб'єктами господарювання;
- в) за видами економічної діяльності;
- г) за ознакою часу;
- д) за характером власності їх джерел.

25. Між якими національними суб'єктами різних країн виникають міжнародні фінансові відносини у зв'язку з рухом грошових потоків:

- а) між підприємствами;
- б) між урядами країн;
- в) між підприємствами і урядами;
- г) між громадянами і урядами;
- д) між громадянами і підприємствами.

26. Сфера міжнародних фінансів може бути умовно представлена:

- а) міжнародними фінансовими відносинами;
- б) фінансовим забезпеченням.

27. Міжнародні фінанси відображають світові інтеграційні процеси, які йдуть паралельно з :

- а) поглиблення спеціалізації у сучасному світі;
- б) фінансовим забезпеченням;
- в) кон'юктурою.

28. Будь-який інвестиційний проект може бути повністю описаний через грошові потоки, які він:

- а) стягує;
- б) породжує;
- в) описує.

29. Приватні джерела міжнародних фінансових потоків:

- а) це ресурси міжнародних банків, багатонаціональних корпорацій, фізичних осіб;
- б) це ресурси урядів країн та міжнародних і офіційних організацій.

30. За типом економічної взаємодії міжнародні валютно-фінансові потоки бувають:

- а) зовнішньоторгівельні;
- б) капітальні;
- в) спекулятивні;
- г) балансуєчі;
- д) усі відповіді вірні.

31. За видами економічної діяльності міжнародні валютно-фінансові потоки бувають:

- а) розрахунки за товари та послуги;

- б) поточні та капітальні трансферти у грошовій формі;
- в) опосередковування торгівлі товарами та послугами;
- г) кредитно-інвестиційна діяльність;
- д) прямі та портфельні інвестиції;
- е) потоки резервних активів.

32. До фінансових світових ринків відносяться:

- а) грошові;
- б) фондові;
- в) страхові;
- г) кредитні.

33. Світові фінансові центри виникли з 60-х років у країнах:

- а) Європи;
- б) Японії;
- в) Китаю.

34. Що виступає основними формами міжнародних розрахунків?

- а) інкасо;
- б) акредитив;
- в) кредит;
- г) інша відповідь.

35. Світовими центрами валютного ринку виступають:

- а) Лондон;
- б) Париж;
- в) Токіо;
- г) Київ;
- д) Нью-Йорк;
- е) Анкара.

36. Термін «валюта» вживається для:

- а) характеристики національних грошових одиниць;
- б) міжнародних розрахункових засобів;
- в) міжнародних валютно-фінансові відносин;
- д) міжнародної економічної взаємодії.

37. Що таке обмінний валютний курс?

- а) це ціна однієї валюти, виражена в одиницях іншої валюти;
- б) немає правильної відповіді;
- в) курс по терміновим валютним операціям.

38. Що таке міжнародні розрахунки?

- а) це регулювання платежів по грошовим величинам і зобов'язанням, які виникають у зв'язку з економічними, політичними, науково-технічними і культурними відносинами між державами, організаціями та громадянами різних країн;
- б) це розпорядження, подібне до банківського чеку, яке передбачає, що банк зобов'язаний заплатити експортеру певну кількість грошей;
- в) інша відповідь.

39. Характеристика міжнародних фінансових відносин між суб'єктами різних країн:

- а) встановлення курсу валют;
- б) грошові потоки;
- в) випуск акцій та облігацій.

40. Що таке приток капіталу?

- а) це придбання активів даної країни іноземними покупцями, а також позики в закордонних банках вітчизняним юридичним та фізичним особам;
- б) це придбання іноземних активів фірмами та окремими громадянами даної країни, а також позики, які надали банки та небанківські установи даної країни нерезидентам;
- в) це регулювання платежів по грошовим величинам і зобов'язанням, які виникають у зв'язку з економічними, політичними, науково-технічними і культурними відносинами між державами, організаціями та громадянами різних країн.

41. Що таке реальний валютний курс?

- а) це підвищення вартості валют;
- б) це придбання активів даної країни іноземними покупцями, а також позики в закордонних банках вітчизняним юридичним та фізичним особам;
- в) це номінальний валютний курс, помножений на відношення іноземних цін до внутрішніх цін.
- г) інша відповідь.

3 ТЕМИ НАУКОВИХ ЕСЕ

1. Індивідуальне та суспільне відтворення. Підрозділи суспільного виробництва. Екстенсивний та інтенсивний способи відтворення. Відтворення і соціально-економічний прогрес. Основні пропорції відтворення.
2. Циклічність як загальна закономірність ринкової економіки.
3. Фінансово-кредитна система в ринковій економіці.
4. Суть і функції фінансів. Фінанси підприємств. Загальнодержавні фінанси.
5. Державний бюджет. Структура доходів і витрат бюджету, проблеми їх збалансування.
6. Банківська система України. Роль фінансово-кредитної системи в підвищенні ефективності суспільного виробництва.
7. Безробіття: суть, причини і форми. Соціальний захист населення в умовах ринку.
8. Економічні функції держави в умовах ринкової економіки.
9. Сутність світової економічної системи.
10. Світове господарство: поняття, основні етапи розвитку, еволюція становлення.
11. Міжнародні економічні організації.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

Основна література:

1. Економічна теорія: політекономія: Підручник / За ред. В.Д. Базилевича. - 4-ме вид., стереотипне. - К. : Знання-Прес, 2005. - 615 с.
2. Бутук О.І., Волкова Н.І. Економічна теорія: тренінг-курс : Навч. посіб. - К.: Знання, 2007. - 291 с.
3. Політична економія: Навч.посібник/ К.Т. Кривенко, В.С.Савчук, О.О.Беляєв та ін.; за ред. д-ра екон. наук, проф. К.Т.Кривенка. – К.:КНЕУ, 2001. – 508 с.
4. Основи економічної теорії: Навчальний посібник / За заг. ред. П.В.Круша, В.І.Депутат, С.О. Тульчинської. – К.: Каравела, 2007. – 448с.
5. Воробйов Є.М. Економічна теорія. Модульний курс: навчальний посібник. – Х.: Торсінг плюс, 2003. – 320 с.
6. Кулішов В. В. Основи економічної теорії: Підручник для студентів вищих навчальних закладів. – Львів: «Магнолія Плюс»; видавець СПД ФО «В. М. Піча» 2005. – 516 с.
7. Економічна теорія /Під редакцією Предборського В.А. – К.: Кондор, 2003. – 492 с.
8. Політична економія: Навчальний посібник / За ред. Г.І. Башнянина і Є.С. Шевчука. - Вид. 4-те, пероб. і доп. - Львів : Магнолія Плюс, 2006. - 308 с
9. Політична економія: Навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів / За ред. В.О. Рибалкіна, В.Г. Бодрова. - К. : Академія, 2007. - 672 с.
10. Зазимко А.З. Політична економія: Навч. посібник. – К.:КНЕУ, 2006. – 358 с.
11. Економічна теорія. Посібник вищої школи (Воробйов Є.М., Грищенко А.А., Лісовицький В.М., Соболев В.М.) / Під загальною редакцією Воробйова Є.М. – Харків- Київ, 2001. – 704 с.
12. Щетинін А. І. Політична економія. Підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 480 с.
13. Основи економічної теорії: Підручник / А.А. Чухно, П.С. Єщенко, Г.Н.Климко та ін.; За ред. А.А. Чухна. – К.: Вища школа, 2001. – 606 с.
14. Гальчинський А.С., Єщенко П.С., Палкін Ю.І. Основи економічної теорії: Підручник. – К.: Вища школа, 1995. – 471 с.
15. Задоя А.А., Петруня Ю.Э. Основи економіки: учеб. пособие. – М.: Рыбари, 2000.–479 с.
16. Ніколенко Ю.В. Основи економічної теорії: Підручник.-3 – те вид.- К.: ЦУЛ, 2003.–540 с.
17. Політична економія: навч. посіб./за ред. П.Д.Тарасенка.–Донецьк: ДонНТУ, 2002. – 364 с.
18. Політична економія: Навчальний посібник / За ред. Г.І. Башнянина і Є.С. Шевчука. - Вид. 4-те, пероб. і доп. - Львів : Магнолія Плюс, 2006. - 308 с
19. Економічна теорія. Навчальний посібник / Корецьких М.Х., Дацій О.І., Кульнева Г.М. та ін.– К.: Центр учбової літератури, 2007. – 256 с.

20. Економічна теорія: Підручник / За ред. В.М. Тарасевича. – Київ: Центр навчальної літератури, 2006. – 784 с.
21. Богиня Д.П., Грішнова О.А. Основи економічної праці: Навч. посіб. -2 – ге вид. -К.: Знання-Прес, 2001. – 314 с.
22. Экономическая энциклопедия / Гл. ред. Л.Д. Абалкин. – М.: ОАО «Экономика», 1999. – 1055 с.
23. Чухно А.А. Постіндустріальна економіка: теорія, практика та їх значення для України. – К.: Лотос, 2003. – 632 с.
24. Мочерний С.В. Економічна теорія. – К.: Академія, 1999. – 479 с.
25. Макконнелл К.Р., Брю С.Л. Экономикс: принципы, проблемы и политика: Пер. с 11 – го англ. изд. – К.: Хагар-Демос, 1993. – 672 с.
26. Онищенко А. Особливості сучасних земельних відносин в Україні // Економіка України. – 2001. – 402 с.
27. Гальчинський А. Теорія грошей. – К.: Основи, 1998. – 792 с.

Додаткова література:

1. Ватаманюк Г.В., Панчишин С.М. та ін. Економічна теорія: макро та мікроекономіка: Навч. посіб. – К.: Видавничий дім «Альтернативи», 2001. – 606 с.
2. Гальчинський А., Єщенко П., Палкін Ю. Основи економічної теорії: Підручник. – К.: Вища школа, 1999. – 413 с.
3. Бем-Баверк. Основы теории ценности хозяйственных благ. – М., 1992. – 376 с.
4. Павлушенко М. Модернізація вартості товару. // Економіка України. – 2001. – №2, с. 17 – 21
5. Базилевич В.Д. Макроекономіка: Навч. посіб. – К., 1995. – 572 с.
6. Экономика: Учебник / под ред. А.С. Булатова. – Н.: БЕК, 1999. – 816 с.
7. Базилевич В., Лук'янов В., Писаренко Н., Квіцинська Н. Мікроекономіка: Опорний конспект лекцій. – К.: Четверта хвиля, 1997. – 208 с.
8. Сизоненко В. Підприємництво: Підручник. – К.: Вікар, 1999. – 435 с.
9. Мочерний С.В. Економічна теорія. – К.: Академія, 1999. – 479 с.
10. Макконнелл К.Р., Брю С.Л. Экономикс: принципы, проблемы и политика: Пер. с 11 – го англ. изд. – К.: Хагар-Демос, 1993. – 672 с.
11. Онищенко А. Особливості сучасних земельних відносин в Україні // Економіка України. – 2001. – 402 с.
12. Гальчинський А. Теорія грошей. – К.: Основи, 1998. – 792 с.
13. Авдокушин Е.Ф. Международные экономические отношения – М., 1999. – 264 с.
14. Білорус О.Г. Глобалізація і національна стратегія України: Наук.-метод. вид. – К., 2001. – 386 с.
15. Соколенко С.І. Глобалізація і економіка України. – К.: Логос, 1999.
16. Сорос Дж. Криза глобального капіталізму: Пер. з англ. – К. – 586 с.